

**UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE PSIHOLOGIE ȘI ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI
ȘCOALA DOCTORALĂ „EDUCAȚIE, REFLECȚIE, DEZVOLTARE”**

**FENOMENUL NEGLIJĂRII LA ELEVII DIN
ÎNVĂȚĂMÂNTUL GIMNAZIAL ȘI LICEAL.
ABORDĂRI CONSTATIV-AMELIORATIVE**

- TEZĂ DE DOCTORAT -

REZUMAT

Conducător științific,

Prof. univ. dr. BOCOȘ BINȚINȚAN MUȘATA-DACIA

Doctorand,

(STOICA) BOLCHIȘ ANTONETA-GEORGINA

Cluj-Napoca

2020

CUPRINS

CAPITOLUL I

PROBLEMATICA NEGLIJĂRII ELEVILOR ÎN SOCIETATEA ROMÂNEASCĂ

I.1. Concepte cheie și delimitări terminologice în domeniul neglijării elevilor de gimnaziu și liceu...	8
I.2. Tipologia legiferată a neglijării	16
I.2.1. Neglijarea fizică	18
I.2.2. Neglijarea medicală	19
I.2.3. Neglijarea emoțională	20
I.2.4. Neglijarea sănătății mintale	21
I.2.5. Neglijarea educațională	22
I.2.6. Nesupravegherea adecvată	23
I.2.7. Abandonul	24
I.2.7.1. Abandonul școlar	28
I.3. Contextualizarea problematicii neglijării din punct de vedere legislativ. Analize la nivel național, european și mondial	35

CAPITOLUL II

CONSECINȚELE MULTIDIMENSIONALE ALE NEGLIJĂRII ELEVILOR.

PARTICULARIZĂRI PENTRU ELEVII DE GIMNAZIU ȘI LICEU	41
II.1. Consecințele neglijării fizice	44
II.2. Consecințele neglijării medicale	45
II.3. Consecințele neglijării emoționale	45
II.4. Consecințele neglijării sănătății mintale	46
II.5. Consecințele nesupravegherii adecvate	46
II.6. Consecințele neglijării educaționale	47
II.7. Consecințele abandonului	47
II.8. Absenteismul	48
II.9. Atașamentul. Tipurile de atașament. Funcțiile atașamentului	50

II.10. Simptomele de anxietate și anxietatea de separare și stările de depresie	54
II.11. Degradarea stimei de sine. Denaturarea percepției eficacității personale	56
 CAPITOLUL III	
PREVENȚIE, INTERVENȚIE ȘI COMBATERE ÎN FENOMENUL NEGLIJĂRII ELEVILOR	58
III.1. Aspecte generale privind modalitățile de prevenție și acțiune în situațiile de neglijare	58
III.2. Măsuri pentru reducerea factorilor activatori ai neglijării și pentru dezvoltarea competenței socio-emoționale prin tehnici cognitiv-comportamentale	63
III.3. Relevanța inteligenței emoționale în contextul neglijării.....	65
III.4. Relevanța inteligenței sociale în contextul neglijării.....	71
III.5. Relevanța rezilienței în context familial și școlar	74
 CAPITOLUL IV	
REPERE GENERALE ALE CERCETĂRII	86
IV.1. Delimitarea problematicii cercetării	86
IV.2. Eșantionul de elevi	87
IV.3. Designul cercetării	87
IV.3.1. Configurația situației de cercetare	87
IV.3.2. Sistemul metodelor și instrumentelor de cercetare valorificate	89
 CAPITOLUL V	
CERCETARE CONSTATATIVĂ REFERITOARE LA IMPACTUL FENOMENULUI NEGLIJĂRII ASUPRA ELEVILOR DE GIMNAZIU	91
V.1. Scopul și obiectivele cercetării	91
V.2. Prezentarea rezultatelor la eșantionul total (nivel gimnazial)	92
V.2.1. Distribuția respondenților după genul biologic al elevilor	92
V.2.2. Distribuția respondenților în funcție de vârstă	93
V.2.3. Distribuția formelor de neglijare după naționalitate sau etnie	93
V.2.4. Distribuția respondenților în funcție de clasă	94
V.2.5. Distribuția componenței familiei în funcție de mediul de proveniență	94

V.2.6. Distribuția respondenților în funcție de clasă, mediu și gen biologic	95
V.2.7. Distribuția respondenților în funcție de clasă, etnie și gen biologic	95
V.2.8. Distribuția respondenților în funcție de persoana cu care domiciliază	96
V.2.9. Distribuția componentei familiei în funcție de genul biologic al respondenților	97
V.2.10. Distribuția componentei familiei în funcție de mediul respondenților	97
V.2.11. Frecvența dotărilor locuințelor	98
V.2.12. Frecvența dotărilor locuințelor și în funcție de mediu	99
V.2.13. Prevalența reprezentată de nivelul de studii al părinților respondenților	100
V.2.14. Caracterizarea situației financiare a familiei respondenților	100
V.2.15. Caracterizarea relației copil-părinte	101
V.2.16. Distribuția modului de comunicare în funcție de genul respondenților	102
V.2.17. Distribuția modului de comunicare în funcție de mediul de proveniență al elevilor	102
V.2.18. Distribuția evenimentelor psihosociale disconfortante în cercurile apropiate	103
V.2.19. Distribuția evenimentelor disconfortante în alte situații	104
V.2.20. Distribuția evenimentelor psihosociale disconfortante în raport cu mediul elevilor	104
V.2.21. Distribuția neglijării fizice în rândul elevilor de gimnaziu	105
V.2.22. Asocierea dintre neglijarea fizică și genul biologic al elevilor	106
V.2.23. Asocierea dintre neglijarea fizică și mediul de proveniență	107
V.2.24. Distribuția neglijării medicale	107
V.2.25. Prevalența responsabililor privind neglijarea medicală.....	108
V.2.26. Frecvența neglijării emoționale în rândul elevilor de gimnaziu	109
V.2.27. Asociere între neglijarea emoțională și genul biologic al respondenților	110
V.2.28. Asociere între neglijarea emoțională și mediul de domiciliu al respondenților	111
V.2.29. Frecvența manifestării formelor neglijării emoționale	111
V.2.30. Frecvența lipsei ajutorului de specialitate în cazul depresiei sau anxietății	112
V.2.31. Frecvența de manifestare a formelor de neglijare a sănătății mintale	112
V.2.32. Frecvența neglijării educaționale în rândul elevilor de gimnaziu	113
V.2.33. Asociere între neglijarea educațională și mediul de proveniență al respondenților	114
V.2.34. Frecvența de manifestare a formelor de neglijare educațională	114
V.2.35. Frecvența abandonului familial	115
V.2.36. Asociere între abandonul familial și vârsta elevilor de gimnaziu	115

V.2.37. Asociere între abandonul familial și mediul respondenților	116
V.2.38. Frecvența comportamentelor școlare deviante	117
V.2.39. Asociere între comportamentele școlare deviante și vârsta respondenților	117
V.2.40. Asociere între comportamentele școlare deviante și genul biologic al respondenților	118
V.2.41. Asociere între comportamente școlare deviante și mediul respondenților	119
V.2.42. Frecvența comportamentelor deviante manifestate de către elevii de gimnaziu	119
V.2.43. Frecvența solicitării ajutorului consilierului școlar	120

CAPITOLUL VI

CERCETARE TRANSVERSALĂ (COMPARATIVĂ ȘI CORELAȚIONALĂ) REFERITOARE LA IMPACTUL FENOMENULUI NEGLIJĂRII ASUPRA ELEVILOR DE GIMNAZIU ȘI DE LICEU

VI.1. Ipotezele și variabilele cercetării	122
VI.2. Prezentarea rezultatelor la eșantionul total (nivel liceal)	122
VI.2.1. Distribuția elevilor de liceu după genul biologic al elevilor	123
VI.2.2. Distribuția elevilor de liceu în funcție de vârstă	123
VI.2.3. Distribuția elevilor de liceu în funcție de etnie	123
VI.2.4. Prevalența elevilor de liceu în funcție de clasă	124
VI.2.5. Distribuția elevilor de liceu în funcție de mediul de proveniență	125
VI.2.6. Distribuția respondenților în funcție de clasă, mediu și gen biologic	125
VI.2.7. Distribuția respondenților în funcție de clasă, etnie și gen biologic	126
VI.2.8. Distribuția elevilor de liceu în funcție de persoana cu care domiciliază	126
VI.2.9. Distribuția componenței familiei în funcție de genul biologic al elevilor de liceu	127
VI.2.10. Distribuția componenței familiei în funcție de mediul elevilor de liceu	127
VI.2.11. Frecvența dotărilor locuințelor elevilor de liceu	128
VI.2.12. Frecvența dotărilor locuințelor elevilor de liceu în funcție de mediu	129
VI.2.13. Prevalența reprezentată de nivelul de studii al părinților elevilor de liceu	129
VI.2.14. Caracterizarea situației financiare a familiei elevilor de liceu	130
VI.2.15. Caracterizarea relației elev de liceu-părinte	131
VI.2.16. Distribuția modului de comunicare dintre părinți și elevii de liceu în funcție de genul biologic al acestora	131

VI.2.17. Distribuția modului de comunicare în funcție de mediul de proveniență al elevilor de liceu	132
VI.2.18. Distribuția evenimentelor disconfortante întâlnite de elevii de liceu	133
VI.2.19. Distribuția evenimentelor disconfortante în raport cu mediul elevilor de liceu	133
VI.2.20. Distribuția neglijării fizice în rândul elevilor de liceu	134
VI.2.21. Asocierea dintre neglijarea fizică și mediul de proveniență al respondenților	135
VI.2.22. Distribuția neglijării medicale în rândul elevilor de liceu	136
VI.2.23. Prevalența responsabililor privind neglijența medicală în cazul elevilor de liceu	136
VI.2.24. Frecvența neglijării emoționale în rândul elevilor de liceu	137
VI.2.25. Asociere între neglijarea emoțională și genul respondenților de liceu	138
VI.2.26. Frecvența manifestării formelor neglijării emoționale în rândul elevilor de liceu	138
VI.2.27. Frecvența lipsei ajutorului de specialitate în cazul depresiei sau anxietății în rândul elevilor de liceu	139
VI.2.28. Frecvența de manifestare a formelor de neglijare a sănătății mintale în rândul elevilor de liceu	139
VI.2.29. Frecvența neglijării educaționale în rândul elevilor de liceu	140
VI.2.30. Frecvența de manifestare a formelor de neglijare educațională în rândul elevilor de liceu	141
VI.2.31. Frecvența abandonului familial în rândul elevilor de liceu	141
VI.2.32. Frecvența comportamentelor școlare deviante în rândul elevilor de liceu	142
VI.2.33. Asociere între comportamente școlare deviante și vârsta respondenților de liceu	142
VI.2.34. Asociere între comportamente școlare deviante și genul respondenților de liceu	143
VI.2.35. Frecvența comportamentelor deviante manifestate de către elevii de liceu	144
VI.2.36. Frecvența solicitării ajutorului consilierului școlar în rândul elevilor de liceu	145
VI.3. Analiza comparativă	145
VI.3.1. Neglijența fizică	146
VI.3.2. Neglijența medicală	147
VI.3.3. Neglijența emoțională	148
VI.3.4. Neglijența educațională	149
VI.3.5. Abandonul	150
VI.3.6. Comportamentul școlar deviant	152

VI.3.7. Comportament deviant	153
VI.4. Concluzii	156
CAPITOLUL VII	
CERCETARE EXPERIMENTALĂ (EXPERIMENTE CU UN SINGUR SUBIECT)	159
VII.1. Întrebarea de cercetare	159
VII.2. Experimentul nr. 1	163
VII.3. Experimentul nr. 2	166
VII.4. Experimentul nr. 3	171
VII.5. Experimentul nr. 4	175
VII.6. Experimentul nr. 5	180
VII.7. Experimentul nr. 6	184
VII.8. Experimentul nr. 7	188
VII.9. Experimentul nr. 8	192
VII.10. Experimentul nr. 9	196
VII.11. Experimentul nr. 10.....	200
CAPITOLUL VIII.....	206
CONCLUZII ȘI IMPLICAȚII ALE CERCETĂRII ÎN PRACTICA PSIHOPEDAGOGICĂ	
VIII.1. Concluziile cercetărilor realizate	206
VIII.2. Direcții noi de cercetare în domeniul neglijării elevilor	211
VIII.3. Originalitatea lucrării	212
VIII.4. Limitele cercetării	212
BIBLIOGRAFIE	213
ANEXE	220
Anexa nr. 1. Chestionar privind identificarea formelor de neglijare.....	220
Anexa nr. 2. Grilă comportamentală/ de observație a frecvenței comportamentelor de tip neglijare educațională.....	226
Anexa nr. 3. Index al tabelor.....	227
Anexa nr. 4. Index al figurilor.....	230

Anexa nr. 5. Scala de evaluare a tulburărilor din adolescență- APS-SF forma scurtă.....	231
Anexa nr. 6. Chestionarul de coping cognitiv-emoțional CERQ.....	232
Anexa nr. 7. Chestionarul de evaluare a simptomelor copilului 4- CSI 4.....	233
Anexa nr. 8. Solicitare către Inspectoratul Școlar Județean Maramureș.....	234

PROBLEMATICA NEGLIJĂRII ELEVILOR ÎN SOCIETATEA ROMÂNEASCĂ

CUVINTE CHEIE: neglijare, formele neglijării, consecințe multidimensionale ale neglijării, implicații psiho-pedagogice

Concepte cheie și delimitări terminologice în domeniul neglijării elevilor de gimnaziu și liceu

Fenomenul neglijării se manifestă acerb în toate societățile lumii, amplitudinea lui fiind condiționată de stadiul de dezvoltare economică al acestora, de eficacitatea sistemelor de control social și de standardul de evoluție socială, oglindit în profilul de viață al locuitorilor fiecărei comunități, particularizat de norme, idealuri, tradiții, uzanțe și mentalități reprezentative.

Recrudescența acestui fenomen freamătă în societatea românească actuală, el fiind cauzat și de fenomenul migrației care se întâlnește din ce în ce mai frecvent și generează, în unele situații, cazuri de neglijare gravă sau diverse forme de exploatare asociate formelor de abuz asupra copilului.

În reglementările legislative naționale din România, în articolul 89 alineatul 2 din Legea nr. 272 din 2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului modificată și completată prin Legea nr. 257 din 2013 (<http://www.mmuncii.ro/j33/images/Documente/Legislatie/L257-2013.pdf>), neglijarea copilului este definită ca fiind „omisiunea, voluntară sau involuntară, a unei persoane care are responsabilitatea creșterii, îngrijirii sau educării copilului de a lua orice măsură pe care o presupune îndeplinirea acestei responsabilități, care pune în pericol viața, dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală sau socială, integritatea corporală, sănătatea fizică sau psihică a copilului și poate îmbrăca mai multe forme: alimentară, vestimentară, neglijarea igienei, neglijarea medicală, neglijarea educațională, neglijarea emoțională sau părăsirea copilului/abandonul de familie, care reprezintă cea mai gravă formă de neglijare.”

Articolul 90 al legii amintite interzice aplicarea pedepselor fizice sub orice formă asupra copilului, precum și privarea acestuia de drepturile sale, menite să-i pună în pericol viața, dezvoltarea și sănătatea bio-psiho-socio-morală și spirituală a acestuia, atât în familie, cât și în orice instituție care asigură protecția, îngrijirea și educarea copiilor.

Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului garantează protecția specială a copilului neglijat prin articolele 92 și 93, având misiunea de a verifica și soluționa cazurile

cunoscute de neglijare, prin angajamente de servicii specializate menite să satisfacă nevoile victimelor neglijării.

Noul Cod Penal și Noul Cod de Procedură Penală (www.program-legislativ.ro), în articolul 197, privind rele tratamente aplicate minorului, exemplificate astfel: „punerea în primejdie gravă, prin măsuri sau tratamente de orice fel, a dezvoltării fizice, intelectuale sau morale a minorului de către părinți sau de către orice persoană în grija căruia se află minorul, se pedepsește cu închisoare de la 3 la 7 ani și interzicerea exercitării unor drepturi”, incriminează neglijarea prin „măsuri sau tratamente de orice fel” (ce variază de la negarea nevoilor, neasigurarea condițiilor corespunzătoare de trai, neasigurarea asistenței medicale, nesupravegherea copilului în mod repetat, pe perioade lungi, încuiat într-o cameră pentru a fi în siguranță, expunerea acestuia la comportamente inadecvate din partea părinților), dacă prin acestea (pe fundalul caracterului grav sau repetitiv), este pusă în primejdie gravă dezvoltarea fizică, intelectuală sau morală a acestuia.

Abuzul și neglijarea sunt niște pattern-uri comportamentale și atitudinale indezirabile, adesea consolidate pe șabloane cognitive, sociale și culturale bine înrădăcinate, ele fiind rezultatul conlucrării unor variabile, factori și circumstanțe de risc din ambianța familială, instituțională și comunitară.

Spre deosebire de abuz, care este realizat conștient cu intenție distructivă, indiferența, ignoranța și carențele stilului parental exprimate și exercitate uneori conștient, alteori inconștient, voalat, invizibil, dar cu urmări grave pe termen lung, sunt predictorii neglijării (Neamțu, 2003).

În studiile de specialitate, neglijarea este definită ca fiind forma nonfizică a violenței, copilul simțind o nesiguranță familială, manifestată prin comportamente indezirabile și disfuncționale (fuga de acasă, absenteism, abandon, agresivitate, delicvență juvenilă) conturate, ulterior, într-o personalitate dizarmonică și dezadaptativă (conform National Institute of Child Health, 2005).

Contextualizăm neglijarea în conjunctura socială și familială în care copilul este privat de vigilența, protecția, susținerea și dragostea necondiționată a părinților, refuzându-i-se dreptul la hrană, igienă, îmbrăcăminte, medicamente, supraveghere, educație, devenind victima ignoranței și impasibilității familiei sale.

Neglijarea constă în omiterea gesturilor necesare unei bune dezvoltări a copilului și este fie episodică sau contextuală și dispare în momentul în care factorii de risc declanșatori dispar

(contextul separării parentale), fie cronică, dramatică și afectează invaziv și permanent familiile defavorizate care au deficite de resurse afective, informaționale, educaționale, intelectuale, culturale, economice. În acest caz, se face trimitere la transmiterea intergenerațională a neglijării.

Imperioase în formarea, cultivarea și menținerea capacităților intelectuale, sociale și emoționale de vârf ale copilului și familiei sale sunt cele șapte nevoi primare:

- nevoia de relații de îngrijire permanente presupune o practică de îngrijire afabilă, afectuoasă, sensibilă, pe care copilul își va clădi încrederea, empatia și compasiunea; relațiile emoționale de îngrijire constau în oferirea de suport afectiv, intim, de siguranță și protecție, fundamentând copilului dezvoltarea intelectuală, emoțională și socială. Prin satisfacerea acestei nevoi, copilul își va crea propriul tipar emoțional și relațional cu alți copii de vârsta lui, dar și cu adulții, va diferenția comportamentul adecvat de cel inadecvat, își va exercita gândirea abstractă, cauzală, creativitatea, voința, autocontrolul, simțul moral și civic, simțul estetic al binelui și răului;
- nevoia de protecție fizică, siguranță și ordine este îndeplinită într-un climat familial în care copilul se simte dorit, așteptat, supravegheat, ocrotit de spații toxice și medii haotice, ce vulnerabilizează și slăbesc capacitățile sale intelectuale, motorii, cognitive și de limbaj;
- nevoia de experiențe adaptate diferențelor individuale este realizabilă prin tiparele persoanelor de îngrijire și de referință care folosesc calmul, toleranța, limitele blânde, dar ferme, facilitând o dezvoltare pozitivă, și irealizabilă prin folosirea unor limite punitive, ostilitate, evitare, neglijare și inconsecvență, care, evident, conduc spre tipare antisociale accentuate; educația eficientă polarizează înțelegerea și acceptarea diferențelor individuale existente de învățare și interacționare cu alții și cu lumea, de înregistrare, înțelegere și prelucrare de informații, de stilul individual de reacție; părinții care înțeleg diferențele individuale ale fiecărui copil pot preveni schemele de adaptare deficitară și pot crea șabloane optime de interacțiune și învățare;
- fiecare stadiu din dezvoltarea intelectuală, morală, emoțională și din progresul școlar necesită experiențierea adecvată dezvoltării individuale a anumitor caracteristici personale, cum ar fi: securitatea de a privi, a asculta și a explora liniștit; abilitatea de a se manifesta afabil, cordial față de ceilalți; abilitatea de a comunica bidirecțional

intenționat, fără cuvinte; abilitatea de a rezolva probleme elaborând strategii proprii; competența de a-și contura un sentiment interior al sinelui;

- nevoia de stabilire a limitelor, făcută cu grijă, delicatețe și în scop educativ, îi învață pe copii încrederea, afecțiunea, apropierea, atașamentul, conformarea, devenind toleranți la frustrare, flexibili și adaptabili în fața pierderii și dezamăgirii, focusați în proiectarea propriilor țeluri și în stabilirea propriei discipline;
- sentimentul identității și coeziunii sociale se formează în comunitățile cu familii stabile, care promovează cultura națională, moralitatea și credința, satisfăcând astfel nevoia esențială de apartenență la comunități stabile și de continuitate culturală;
- protejarea viitorului este o nevoie esențială ce poate fi atinsă prin exersarea unor tipare de comunicare nedivizate în distorsiuni sau retragere și suspiciune, între viitorul unui copil și viitorul celorlalți fiind o legătură indestructibilă (Brazelton, Greenspan, 2013). Protejarea viitorului constă și în proiectarea unui scop bine definit pentru conturarea identității sale în traseul educațional, profesional, cultural și social pe care-l parcurge copilul de-a lungul evoluției sale.

Tipologia legiferată a neglijării

Potrivit legii nr. 272 din 2004, articolul 89, alineatul 2, modificată și completată prin Legea nr. 257 din 2013 (<http://www.mmuncii.ro/j33/images/Documente/Legislatie/L257-2013.pdf>) neglijarea îmbracă mai multe forme: *neglijarea alimentară* – cauzată de privarea de hrană sau insuficiența ei, de absența unor alimente esențiale pentru dezvoltarea organismului sau de administrarea unor alimente necorespunzătoare vârstei copilului, de mese neregulate; *neglijarea vestimentară* – manifestată prin lipsa garderobei sau prin purtarea de către copil a unor haine neconcordanțe cu mărimea corpului și cu anotimpul; *neglijarea igienei* – constă în superficialitatea sau lipsa igienei corporale, mirosuri abominabile, paraziți; *neglijarea medicală* – practică în absența îngrijirilor, omiterea vaccinurilor și a vizitelor de control la medic, neadministrarea tratamentelor prescrise, lipsa frecventării programelor de recuperare; *neglijarea educațională* – constă în neimplicarea activă a copiilor în realizarea sarcinilor școlare, în subapreciere și lipsa stimulării, în neasigurarea rechizitelor de către părinți și dezinteres manifestat de aceștia față de urmărirea progresului școlar prin neparticiparea la ședințele școlare;

neglijarea emoțională – este provocată de lipsa afecțiunii, a atenției, a suportului moral și verbal asigurat de părinte copilului; părăsirea copilului/abandonul de familie reprezintă cea mai gravă formă de neglijare.

În viziunea lui Luca (2014), neglijarea se grupează în: *fizică*, în contextul în care copilului nu-i sunt asigurate hrana, adăpostul sau supravegherea adecvată; *medicală*, când copilului nu-i sunt asigurate evaluările, vaccinurile obligatorii și nu-i sunt administrate tratamentele prescrise; *emoțională*, generată de lipsa de atenție sau preocupare pentru nevoile emoționale ale copilului, adultul privându-l de comunicare și sprijin psihologic; *neglijarea sănătății mintale* se manifestă când adulții refuză să administreze copilului diagnosticat cu tulburări emoționale sau comportamente grave procedurile corective sau terapeutice recomandate de specialiști; *educațională*, în situația în care copilul nu primește educația necesară în familie, nu este înscris, urmărit și susținut în sistemul educațional obligatoriu.

Neamțu (2003) abordează și conceptul de neglijarea sexuală constă în expunerea copilului unui abuz sexual sau unor activități sexuale ale adulților, unor materiale pornografice, familiarizarea copilului cu un mediu promiscuu, care nu îl preocupă și care este nedorit de el.

Neglijarea fizică

Fenomenul neglijării fizice apare sub diferite forme de manifestare, șubrezind aspectul și sănătatea fizică a copilului neglijat fizic: neglijarea alimentară ce constă în privarea de hrană, absența unor alimente esențiale pentru creștere, mese neregulate, alimente nepotrivite sau necorespunzătoare vârstei copilului; neglijarea vestimentară dată de lipsa hainelor sau neconcordanța acestora cu anotimpul și măsura corpului; neglijarea igienei este regăsită în lipsa igienei corporale, în mirosuri abominabile, prezența paraziților; neglijarea mediului ambiental rezultată fie printr-o locuință prost întreținută, dotată cu mobilier inadecvat, cu substanțe toxice, cu risc crescut de incendiu, fie prin instalarea superficială cauzată de frecvențele schimbări de locuință.

Neglijarea medicală

Neglijarea medicală este generată de absența îngrijirilor specifice: omiterea vaccinurilor, a vizitelor de control medical, neaplicarea tratamentelor prescrise de medic, neprezentarea la programe de recuperare; alături de aceste forme de manifestare, neglijarea medicală este

pricinuită și de atitudinea indolentă a părintelui față de copilul bolnav și față de tratamentul prescris.

Neglijarea medicală induce stresul toxic care produce în plan fiziologic modificări ce merg până în AND-ul celulei, contribuind pe termen scurt (în copilărie și pubertate) la apariția unor boli acute (pe fondul scăderii imunității generale) și pe termen lung (în viața de adult) la instalarea unor boli cronice grave precum: bolile de plămân, obezitatea, bolile cardio-vasculare, diabetul, cancerul, scleroza în plăci.

Neasigurându-se nevoile de bază, fiziologice, esențiale supraviețuirii, dezvoltării și funcționării fizice optime, copilului neglijat medical dezvoltarea armonioasă a organismului îi este deficitară.

Neglijarea emoțională

Neglijarea emoțională este exemplificată prin sintagma „copilul neiubit”, care, deși nu prezintă semne fizice evidente ale acestei forme de maltratare, trăiește și experimentează permanent o rană emoțională indelebilă, pricinuită de absența sau neglijența și superficialitatea suportului moral-afectiv (Neamțu, 1994).

Neglijarea emoțională acționează invaziv și intempestiv asupra competenței socio-emoționale a copilului și, implicit, asupra stimei de sine, fiind regăsită în mai multe forme de exteriorizare: respingerea conștientă și repetitivă a copilului, nerecunoașterea consecventă a nevoilor și meritelor sale, umilirea emoțională a acestuia prin ridiculizarea, ironizare și minimalizarea emoțiilor, proiectarea neîmplinirilor personale asupra copilului, refuzul gesturilor de afecțiune, favorizarea unui copil în defavoarea celuilalt, etichetarea negativă a acestuia. Această formă de manifestare conduce la anularea legitimității drepturilor copilului și inocularea stării de dependență afectivă a acestuia față de adult.

Printre formele contextuale variate ale neglijării emoționale, izolarea copilului de experiențele sociale îi limitează dezvoltarea competențelor de relaționare socială și formarea identității sale sociale, devenind deficitar în stabilirea propriilor puncte de reper și dovedind ulterior un comportament reactiv și antisocial (Iovu, 2008).

O altă formă de abordare a neglijării emoționale o constituie terorizarea verbală a copilului ce are efecte abuzive psihologice și care fragilizează sistemul cognitiv al acestuia, ajungându-se treptat la degradarea sa psihică.

Pe de altă parte, ignorarea nevoilor copilului constă în privarea de către adult a stimulilor esențiali dezvoltării sale psihice și cognitive. Formele ignorării sunt: refuzul comunicării cu copilul, neobservarea intenționată a dorințelor verbalizate de acesta, indiferența la durerea și nevoia de protecție și ajutor față de agresiunea verbală și fizică a celorlalți copii.

Nu în ultimul rând, coruperea copilului înseamnă convingerea și antrenarea acestuia în activități ale căror consecințe nu le poate anticipa sau înțelege, generând crearea unui tipar comportamental disruptiv, bulversându-i-se și anulându-i-se întregul sistemul moral-civic. Și negarea răspunsurilor emoționale prin refuzul interacționării emoționale sau încurajarea interacțiunii fără implicare afectivă este tot o formă de neglijare emoțională.

Neglijarea sănătății mintale

În ceea ce privește sănătatea mintală, preferențial ar fi preîntâmpinarea generalizării și grupării tiparelor individuale diferite în sindroame mai largi. Profilul individual este călăuză într-un program de intervenție ce trebuie să cuprindă tratări individuale, familiale, educaționale și biologice (Brazelton, Greenspan, 2013).

Majoritatea problemelor de sănătate mintală sunt asociate cu o lipsă a experiențelor adecvate din punct de vedere al dezvoltării. Copiii au probleme relaționale, deoarece nu au înțeles decodarea aluziilor și semnalelor sociale, iar cei care au reacții emoționale extreme nu au achiziționat strategii de gândire relativă (Brazelton, Greenspan, 2013).

În cazul copiilor victime ale neglijării sau abuzului, sindromul trăit de aceștia este de stres post-traumatic, cunoscut prin simptomatologiile: anxietate generalizată, angoase, ruminație, depresie, tendințe de suicid, disfuncții sexuale (excitație involuntară, pedofilie, homosexualitate), tulburări de panică, tulburare reactivă de atașament, psihoze, somatizări și tensiune musculară, tulburări organice, de alimentație (anorexie), tulburări de personalitate: borderline și disociative.

Neglijarea educațională

Împiedicarea accesului la învățământul general obligatoriu este considerată infracțiune în Noul Cod Penal și Noul Cod de Procedură Penală, fiind o formă de neglijare educațională, articolul 380 specificând clar: „părintele sau persoana căreia i-a fost încredințat, potrivit legii, un minor și care, în mod nejustificat, îl retrage sau îl împiedică prin orice mijloace să urmeze

cursurile învățământului general obligatoriu se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la un an sau cu amendă”.

Neglijarea educațională este întâlnită în practici de substimulare, în inconsecvența sistemului de pedepse și recompense, în lipsa modelelor de învățare a limbajului, în lipsa de urmărire a progreselor școlare, în prezența feedback-urilor depreciative.

În România, conform cercetărilor efectuate de Rotaru în 1966, formele principale ale neglijării educaționale se manifestă prin neasigurarea de către părinți a rechizitelor necesare activității didactice (13,1% dintre elevi), prin dezinteresul față de școală (10,7% în aprecierea profesorilor) și prin obligarea copiilor de a-și îngriji frații mai mici sau de a munci pentru a-și câștiga existența lor și a familiei (Constantin, 2004).

Școala, în contextul actual, devine artefactul civilizației mondiale.

Nesupravegherea adecvată

Se referă la adulții care își lasă copiii nesupravegheați sau care le interzic copiilor accesul în locuință; nesupravegheați fiind, pot abuza de ei.

Din păcate, doar 14 state au legi sau regulamente care privesc vârsta minimă la care un copil poate rămâne nesupravegheat sau singur acasă, această vârstă variind între șase ani și paisprezece ani.

În lipsa unei legislații coerente, care să definească expectațiile minime ale societății cu privire la exercitarea funcției de părinte, părinții se bazează pe propria judecată când stabilesc standardele de dezvoltare fizică și mentală ale propriilor copii. De asemenea, studiile au arătat că părinții pot supraestima abilitățile copiilor lor cum ar fi: autoîngrijirea, controlul impulsurilor, cunoașterea și respectarea regulilor de siguranță sau abilitatea de a lua decizii corecte (Morrongiello & Schell, 2010, Peterson și colab., 1993; Schwebel & Bounds, 2003; Connor & Wesolowski, 2003; Farah și colab., 1999; Hardy, 2002; Hardy, 2003; Jackman și colab., 2001, <https://injepijournal.springeropen.com/articles/supplements/volume-5-supplement-1>).

Abandonul

În articolul 378 din Noul Cod Penal și Noul Cod de Procedură Penală (www.program-legislativ.ro), abandonul este definit ca fiind „săvârșirea de către persoana care are obligația legală de întreținere față de către cel îndreptățit la întreținere, a uneia dintre următoarele fapte: a)

părăsirea, alungarea sau lăsarea fără ajutor, expunându-l la suferințe fizice sau morale; b) neîndeplinirea, cu rea-credință, a obligației de întreținere prevăzută de lege; c) neplata, cu rea-credință, timp de 3 luni a pensiei de întreținere stabilite pe cale judecătorească se pedepsește cu închisoarea de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă.”

Din punct de vedere psihologic, abandonul este definit ca o acțiune de părăsire a unei persoane, de neacordare a îngrijirilor necesare, de lipsă de preocupare pentru soarta acestuia. Astfel, orice situație care duce la ruperea relațiilor afective poate fi trăită ca abandon, determinând structura psihică lentă și conducând la conduite depresive, generând în tulburări de comportament.

Funcția de părinte se caracterizează prin trei componente esențiale: acceptare, afecțiune, autoritate. Ca rol, această funcție se învață și se experimentează devenind componentă parentală și prin exersarea acestei conduite parentale, ulterior, va răspunde solicitărilor și nevoilor copilului: nevoi de asumare a rolului de susținător material; nevoi de oferirea de model personal de conduită morală; nevoi de susținere a unei relaționări adecvate, prin petrecerea unui timp de calitate împreună, fiind partener asertiv de dialog; nevoi de adoptare a unei conduite educaționale.

Eșecul rezultat de lipsa de asumare și angajare în acest rol îi determină pe părinți să prezinte atitudini condamnabile: abandon (instituționalizarea copilului, copilul străzii); neglijarea (nesupravegherea atentă a copiilor, copilul străzii, dar cu părinți); maltratare (abuz, violență, brutalitate); exploatare (cerșetorie, muncă); exemple negative (delicvență, prostituție); greșeli educative (hiperprotecție, perfecționism cu minimizarea personalității copilului).

Abandonul (temporar sau definitiv) reprezintă cea mai gravă formă de neglijare acționând sub diferite aspecte: excluderea copilului din căminul părintesc pe timpul zilei sau al nopții, dezinteresul față de starea acestuia, dezinteresul față de lipsa din căminul părintesc, indiferența dată de nesupravegherea pe o anumită perioadă, părăsirea copilului la o persoană, într-un spital sau într-o instituție (Roth, 1999).

Abandonul este un eveniment traumatizant în viața copilului, care induce o criză majoră de identitate și existențialitate și antrenează suprasolicitând potențialul cognitiv, emoțional, fizic și social, precum și mecanismele de adaptare și coping.

Abandonul școlar

Devianța desemnează ansamblul comportamentelor ce încalcă normele existente într-o cultură dată, norme ce corespund unor roluri și status-uri bine definite și, prin aceasta, amenințând echilibrul sistemului social.

Devianța școlară este un fenomen viu, complex, divers, elevii devianți resping școala pentru că se simt respinși de ea. Este un fenomen actual care se prezintă în forme diferite și cu semnificații diferite: pe de o parte, părinții elevilor îl percep ca spectaculos și tragic când se obiectivează în cazuri extreme de violență școlară, simțindu-se neputincioși în gestionarea situațiilor; pe de altă parte, profesorii îl percep ca o situație extremă, autoritatea lor fiind știrbită de comportamentul atipic al elevului raportat la normele școlare, și nu în ultimul rând, elevii îl percep ca pe o situație-limită, fiind în imposibilitatea stabilirii unei comunicări eficiente cu profesorii sau adulții.

Factorii declanșatori ai devianței școlare sunt: particularitățile socializării în mediul familiei; particularitățile socializării în mediul școlar; particularități și influențe ale grupului informal; particularități ale personalității elevului.

Devianța școlară îmbracă mai multe forme:

- conduite evazioniste sau apărări deghizate: fuga de la școală; absenteismul; abandonul; toxicomania; copiatul; suicidul;
- conduitele violente sunt văzute ca apărări deschise: vandalismul.

Toate experiențele negative trăite în copilărie (ACE-advrese childhood experiences) definite în mod obișnuit ca evenimente de viață stresante sau traumatice, cu referință: abuzul, neglijarea, disfuncționalitatea stilului parental se dovedesc a fi un factor de risc pentru bunăstarea copiilor.

Tendențele și mutațiile în familia românească, consecință a unor factori de ordin social, care afectează climatul familial securizant al copilului, sunt: liberalizarea sexualității pre-maritale, înlăturarea tabu-ului virginității, cu consecințe în conduita adolescenților; ilegitimitatea nașterilor determină apariția unei noi categorii sociale cu grave probleme psihosociale – „părinții adolescenți”; instabilitatea alarmantă a căsătoriilor, în special în primii 7 ani; familii monoparentale care apar în urma divorțului, abandonului, decesului sau detenției.

CONSECINȚELE MULTIDIMENSIONALE ALE NEGLIJĂRII ELEVILOR. PARTICULARIZĂRI PENTRU ELEVII DE GIMNAZIU ȘI LICEU

Consecințele neglijării fizice

Neglijarea fizică este vizibilă în creșterea inadecvată a mușchilor și oaselor, în înălțimea și greutatea necorespunzătoare vârstei, în dezvoltarea neurologică defectuoasă și în evoluția senzorio-motorie deficitară, afectând violent dezvoltarea armonioasă și sănătoasă a organismului copilului.

Copilul neglijat fizic, în urma pedepselor aspre și a rănilor repetate, manifestă întârziere în dezvoltarea psihomotorie și a limbajului, arătând o slabă concentrare (Killen, 1970), ce persistă în senzații olfactive sau cutanate obsedante, însoțite de ticuri.

Există consecințe ale neglijării fizice mai puțin evidente, acestea fiind în cazurile în care, înfometat, după crize de plâns, copilului i se acordă hrana, dar insuficientă și necalitativă sau, după ce a manifestat afecțe puternice, copilul este îmbrăcat, dar cu haine nepotrivite anotimpului, vârstei sau sexului, fiind victimă de tip bullying în colectivitate, cu urmări grave asupra sănătății sale psihice. Consecințele unei singure forme de neglijare, aparent invizibilă și fără repercursiuni, se răsfrâng și bulversează întregul mecanism bio-psiho-socio-emoțional al copilului.

Consecințele neglijării medicale

Lipsa de preocupare a adultului în ceea ce privește sănătatea copilului are urmări grave, copilul privat de îngrijirea medicală obosește permanent, acumulează distress, se confruntă cu dificultăți medicale cronice, fiind susceptibil de pierderea unor funcții vitale ale organelor de simț, ca urmare a netratării infecțiilor apărute în organism.

Cercetătorii americani au demonstrat printr-un document de screening al evenimentelor traumatice din viața unei persoane- scorul ACE (adversive childhood experience-scorul experiențelor traumatice din copilărie) că tinerii abuzați și neglijăți, din cauza stresului toxic acumulat, sunt predispuși în contactarea hepatitei, a unor afecțiuni pulmonare crescând alert riscul de depresie și de suicid la vârsta adultă.

Consecințele neglijării emoționale

Copiii neglijăți emoțional eșuează în cultivarea unor atașamente sigure față de părinți neglijenți, având la bază teoria atașamentului. Ei dezvoltă atașamente anxioase, incerte față de cei care răspund de ei tocmai datorită ostilității, respingerii, insensibilității arătate față de ei. Atașamentul nesigur favorizează inabilitatea copilului de a explora mediul și de a dezvolta competențe socio-emoționale.

În baza teoriei învățării sociale s-a observat că spre deosebire de copiii abuzați care sunt agresivi și mai activi, copiii neglijăți sunt apatici, pasivi și mai retrași, ei preluând atitudinea comportamentală pe care o observă la modelul lor.

Copilul neglijat emoțional manifestă dezorganizare emoțională, indiferență sau timiditate, sensibilitate excesivă, dependențe; în plan social, exprimă toleranță scăzută/ridicată la frustrare, comportamente pro-sociale deficitare, agresivitate cu cei de aceeași vârstă; în plan emoțional, arată un control deficitar al impulsurilor, culpabilizare, rușine, stimă de sine scăzută.

Copilul neglijat emoțional cu atașament anxios rezistent exprimă dificultăți de explorare, dificultăți în interacțiune și socializare, agresivitate relațională, spre deosebire de cel cu atașament anxios evitant care manifestă reacții afective sărăcăcioase, apropiere exagerată față de străin, datorită devierilor relaționale profunde din familie (Veleanovici, 2016).

Consecințele neglijării sănătății mintale

Copilul neglijat din punct de vedere al sănătății mintale trăiește amintiri obsesive, experiențiază comportamente de negare, evitare, exprimă tulburări de dispoziție, de adaptare, de atașament, de panică; trăiește în permanență anxietatea de separare și manifestă tulburări de stres post-traumatic, depresie.

Neglijarea este asociată cu un volum redus al hipocampului, iar un copil care a suferit două sau mai multe tipuri de neglijări are o erodare masivă a telomerilor de la vârsta de 5 ani la vârsta de 10 ani, comparativ cu un copil care a suferit doar o formă de neglijare sau abuz sau niciuna (Fierrara, 2014).

Izolarea și anxietatea apar ca și consecințe ale neglijării psihologice cronice, în timp ce anxietatea generalizată și inconsecvența stărilor emoționale se datorează neglijării psihologice situaționale (Ionescu, 2001).

Consecințele nesupravegherii adecvate

Printr-o nesupraveghere adecvată a copiilor lor, părinții sunt martorii nevolnici ai unor cazuri de sufocare, strangulare, de arsuri grave, de intoxicare cu medicamente și de moartea accidentală, precum și ai unor cazuri de abuzuri sexuale exercitate de persoane străine (Ardelean-Gavrilă, Horvath, 2009).

Expus spațiilor toxice și mediilor haotice și nocive, care vulnerabilizează și slăbesc capacitățile sale intelectuale, motorii, cognitive și de limbaj, copilul neglijat devine pe de o parte, produsul fragil al insecurității etosului familial și social, iar pe de altă parte, victima nesupravegherii adecvate cauzate de nesatisfacerea, de către adulții responsabili de creșterea și siguranța sa, a nevoii de protecție fizică, siguranță, ocrotire și ordine familială.

Consecințele nesupravegherii adecvate în mediul familial sau în grupul social privează copilul expus neadecvat de sentimentul identității, apartenenței și coeziunii familiale și sociale care se formează doar în mediile dezirabile ce promovează cultura, credința și reperatele morale.

Consecințele neglijării educaționale

Copilul neglijat educațional, privat de atenția părinților referitor la traseul său școlar, cu o stimă de sine redusă, demotivat, cu un deficit cognitiv care afectează performanța academică, manifestând o neimplicare în realizarea sarcinilor școlare, va absenta de la școală și va fi în risc de absenteism și abandon școlar.

Prognosticul defavorabil în ceea ce privește reușita academică este dat de consecințele neglijării educaționale regăsite în deficitul cognitiv, deficitul relațional, deficitul motivațional și, nu în ultimul rând, în deficitul identității personale.

Consecințele abandonului

Consecințele abandonului constau, în principal, în:

- Boli de nutriție datorate unei alimentații insuficiente și/ sau greșite: malnutriție, subnutriție, rahitism;
- Tulburări psihice corelate cu nivelul ridicat de stres datorat sentimentului de dor de părinți, de însingurare și abandon și de copleșire ca urmare a împovărării copiilor și adolescenților cu sarcini peste puterile și rezistența lor psihică. Tulburările psihice des întâlnite la copiii abandonați temporar de unul sau de ambii părinți sunt: anxietate, depresie, tulburare de comportament opoziționist, comportament agresiv,

anorexie, bulimie;

- O dezvoltare intelectuală precară corelată cu un nivel slab de stimulare intelectuală, de instruire și educație formală;
- Performanțe școlare slabe și tendința de a abandona școala timpuriu;
- Tulburări ale conduitei, de multe ori, severe: comportament de risc, comportamente anti-sociale, vagabondaj, delincvență juvenilă, promiscuitate sexuală, consum de alcool, țigări, droguri;
- Risc de exploatare prin muncă, exploatare sexuală, abuzuri, abandon școlar timpuriu din cauza lipsei de supraveghere adecvată din partea unui adult responsabil și a vulnerabilității fizice și emoționale a acestor copii.

Amintim, printre consecințele abandonului, încercarea de compensare a nesatisfacerii nevoilor prin exersarea și manifestarea unor comportamente antisociale: delincvența juvenilă, consumul de droguri, alcool, tulburări de personalitate, însușirea deficitară a normelor etico-morale (Luca, 2014).

Absenteismul

Disponibilitatea unui copil față de școală depinde în special de capacitatea lui de a ști cum să învețe, această capacitate având legătură directă cu inteligența emoțională, care face referire la următoarele componente:

- încrederea, definită ca o senzație de control și de stăpânire a corpului, a comportamentului și a lumii din jur;
- curiozitatea, satisfăcută prin descoperirea de lucruri noi ce va provoca plăcerea;
- intenția necesită acționarea cu perseverență, fiind într-o relație cu competențele și eficacitatea;
- controlul de sine, exercitat prin capacitatea de a-și regla acțiunile, conform particularităților de vârstă;
- raportarea prin implicarea activă alături de ceilalți;
- comunicarea ce are la bază încrederea în ceilalți, împărtășirea la nivel verbal a ideilor, sentimentelor, conceptelor cu ceilalți;
- cooperarea, prin aderarea la un grup de activitate, astfel modelându-și și echilibrându-și propriile nevoi cu ale celorlalți (Goleman, 2008).

Aspecte generale privind modalitățile de prevenție și acțiune în situațiile de neglijare

Prevenirea constă într-un ansamblu de măsuri necesare pentru anticiparea și stoparea unui fenomen precum neglijarea. Facem referire la trei niveluri ale prevenirii:

- prevenirea primară, care, prin informare, conștientizare și sensibilizare, vizează diminuarea prevalenței neglijării ca formă de maltratare a copilului;
- prevenirea secundară constă în depistarea precoce și apoi tratarea primelor forme de neglijare;
- prevenirea terțiară are ca scop diminuarea recurenței neglijării prin oferirea de servicii specializate, atât pentru cei neglijăți, cât și pentru cei ce neglijează (Ionescu, 2001).

Există trei tipuri de intervenție:

- 1) *modelul lucrului pe caz* (copilul e victima neglijării, adultul neglijează, iar mediul familial și social este favorizant neglijării). Copilul neglijat, dar rezilient, este responsabil situațiilor de disconfort prin găsirea unor strategii de coping, cum ar fi: altruismul, umorul, amânarea reacțiilor imediate, planificarea, gestionarea eficientă a emoțiilor, prevederea disconfortului, spre deosebire de cel mai puțin rezilient, ce va recurge la mecanisme defensive exemplificate prin: izolare, apatie, demotivare;
- 2) *modelul intervenției sociale în rețea* necesită specialiști, voluntari, grupuri suport;
- 3) *modelul campaniilor de sensibilizare la nivel comunitar, politic* influențează contextul socio-cultural al intervențiilor, educația întregii comunități contribuie semnificativ la reducerea incidenței neglijării (Ionescu, 2001).

Consecința experiențierii contextelor familiale sau sociale jenante creează disconfort și frustrare și pentru a controla, gestiona sau tolera disconfortul, copilul accesează următoarele mecanisme de apărare:

- intelectualizarea este mecanismul concretizat prin suprasolicitarea aspectelor cognitive ale problemei și distanțarea de componenta emoțională;
- negarea este un mecanism prin care copilul neglijat nu recunoaște existența unei probleme;
- regresia, un mecanism prin care copilul, în confruntarea cu o problemă traumatizantă, recurge la soluțiile unei etape anterioare de dezvoltare în care se simțea protejat și fericit;

- represia – o strategie de refulare a cognițiilor intolerabile, dureroase prin eliminarea din câmpul conștiinței;
- identificarea – este o tendință de a prelua comportamentele altor persoane cu scopul de a-și crește valoarea personală;
- proiecția – constă în atribuirea altor persoane emoții, atitudini, comportamente pe care copilul refuză să le recunoască și să și le asume;
- raționalizarea – o metodă de a face ca un comportament inacceptabil să fie tolerat;
- compensarea – este acțiunea de contrabalansare a unei deficiențe psihice sau fizice prin crearea unor comportamente alternative, compensatorii ca soluție;
- conversia constă în somatizarea unor conflicte prin reacții somatice (Băban, 2011).

Strategiile de coping cognitiv-funcționale pe care copiii le accesează pentru a face față evenimentelor traumatice, cauzate de fenomenul neglijării, sunt:

- ruminarea – preocuparea continuă asupra unui eveniment traumatizant;
- autoculpabilizarea – cogniția irațională că toată responsabilitatea revine persoanei în cauză;
- culpabilizarea celorlalți – strategie prin care sunt învinovați ceilalți;
- punerea în perspectivă – duce la reducerea nivelului de gravitate al evenimentului;
- reevaluarea pozitivă – asocierea mentală a unei semnificații pozitive evenimentului traumatizant;
- refocalizarea pe acțiune – presupune pași concreți de acțiune pentru a face față evenimentului negativ;
- catastrofarea – regândirea recurentă a aspectelor catastrofice ale evenimentului;

acceptarea – resemnarea în fața evenimentului traumatizant și acceptarea situației, în sensul că nu poate fi schimbată.

Măsuri pentru reducerea factorilor activatori ai neglijării și pentru dezvoltarea competenței socio-emoționale prin tehnici cognitiv-comportamentale

Orice comportament pe care îl exersăm are efecte pozitive sau negative, imediate sau de durată, fiind dezirabile sau indezirabile; aceste efecte, fie sporesc probabilitatea de emisie prin întărirea pozitivă a comportamentului, fie reproduc probabilitatea ocurenței, prin penalizare, a acestuia.

Tehnicile de promovare ale comportamentelor dezirabile (Mih, 2010) sunt:

- întărirea graduală (*shaping*) care este un procedeu prin care comportamentul dezirabil este descompus în componente minimale, urmând ca fiecare componentă să fie întărită pe măsură ce este emisă, astfel realizându-se modificarea progresivă a comportamentului-țintă;
- principiul lui Premack, conform căruia un comportament emis cu o frecvență mare este utilizat ca întărire pentru un comportament a cărui probabilitate de ocurență scade, astfel o activitate plăcută poate fi o întărire pentru una mai puțin plăcută;
- contractul de contingentă este o tehnică ce presupune o negociere și semnarea unei înțelegeri stipulându-se comportamentul dorit, sarcinile de lucru, recompensele și penalitățile;
- prompting-ul constă în utilizarea unor stimuli anterior sau pe parcursul efectuării unui comportament, în vederea facilitării învățării acestuia; există mai mulți prompteri: ghidaj fizic, ghidaj verbal, modelarea;
- controlul comportamentului indezirabil prin factori situaționali este metoda care vizează reducerea numărului de situații în care este permis un anumit comportament;
- controlul comportamentului este o altă strategie de ignorare a comportamentelor inadecvate, prin utilizarea proximității, reamintindu-i-se comportamentul dorit, și a umorului.

REPERE GENERALE ALE CERCETĂRII

Delimitarea problematicii cercetării

Cercetarea pedagogică este abordată ca fiind un autentic factor de reglare, autoreglare și optimizare a sistemului de învățământ, precum și un factor de promovare a progresului general în educație (Bocoș, 2007).

Eșantionul de elevi

Cercetarea a cuprins un număr de 612 elevi de gimnaziu și liceu, din 2 unități de învățământ din Județul Maramureș.

Prima instituție de învățământ are toate ciclurile de învățământ, de la nivel preșcolar până la nivel liceal. Inițial, când localitatea a fost comună, instituția de învățământ a avut statusul de

Grup Școlar, iar când comuna a devenit oraș, iar cele 5 sate aparținătoare au fost transformate în cartiere, această instituție a primit statutul de Liceu Teoretic. În prezent, instituția deservește intereselor educaționale ale tuturor elevilor de nivel liceal din Țara Chioarului.

A două instituție de învățământ este din municipiul Baia Mare și are două cicluri de învățământ: primar și gimnazial. Este situată într-un cartier problematic din punct de vedere social și economic, cu elevi proveniți din familii dezorganizate, cu situație materială modestă și cu status social de nivel mediu.

Configurația situației de cercetare

Situația de cercetare pe care am construit-o în vederea investigării teoretice și practice a problematicii neglijării copiilor a integrat o serie de cercetări, pe care le prezentăm în tabelul nr. 1.IV.

Cercetările realizate și eșalonarea lor în timp

Tipul cercetării	Acțiunile implicate	Intervalul de timp
§ Cercetare teoretică	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza literaturii de specialitate și fundamentarea teoretică a tezei • Elaborarea chestionarului privind identificarea formelor de neglijare (Anexa nr. 1) 	Anul școlar 2017-2018
§ Cercetare constatativă (constatarea extinderii și particularităților fenomenului neglijării)	• Aplicarea chestionarului (<i>Chestionar special de identificare</i> – instrument de cercetare concepție proprie) la elevii de gimnaziu și liceu	
§ Cercetare transversală, cu două componente: ∞ cercetare comparativă (comparații între elevii de gimnaziu	• Aplicarea chestionarului (<i>Chestionar special de identificare</i> – instrument de cercetare de concepție proprie) la elevii de gimnaziu și liceu	Anul școlar 2018-2019

și elevii de liceu) ∞ cercetare corelațională (corelații/ asocieri între comportamentele datorate neglijării și variabilele: gen biologic, statut economic etc.)	• Analiza cantitativă și calitativă a datelor obținute în urma aplicării <i>Chestionarului special de identificare</i>	
§ Cercetare experimentală (experimente cu un singur subiect) (stabilirea unei legături cauzale între introducerea unei variabile independente și schimbările înregistrate de variabilele dependente, respectiv testarea eficienței intervențiilor psihologice prin consiliere individuală în cabinetul de asistență psihopedagogică).	•Variabila independentă: √ Intervenție psihologică prin consiliere individuală în cabinetul de asistență psihopedagogică •Variabilele dependente: √ nivelul de dezvoltare al competenței socio-emoționale √ nivelul de dezvoltare cognitiv √ gradul de anxietate √ nivelul stimei de sine √ frecvența tulburărilor de comportament √ gradul de eficiență a gestionării timpului școlar	Anul școlar 2019-2020

Sistemul metodelor și instrumentelor de cercetare valorificate

Sistemul metodelor și instrumentelor de cercetare valorificate

Metode de cercetare	Instrumentul de cercetare
§ Ancheta pe bază de chestionar	√ Chestionar adresat elevilor de gimnaziu și liceu care va releva formele și frecvența neglijării
§ Experimentul cu un singur subiect	√ Instrumente psihologice √ Chestionarul de coping cognitiv-emoțional CERQ

<p>§ Metoda observației</p>	<p>(Anexa nr. 6)</p> <ul style="list-style-type: none"> √ Matrice Progressive Raven √ Modelul cognitiv ABC √ Chestionarul de Acceptare Necondiționată a Propriei Persoane (USAQ) √ Scala de Anxietate Hamilton (HRSA) √ Scala de Iraționalitate pentru Copii și Adolescenți (CASI) –SEC √ Chestionarul Schemelor Cognitive Young- YSQ-S3-SEC √ Teste de personalitate √ Teste de temperament √ Teste de caracter √ Teste de interese √ Teste proiective √ MMSE √ Chestionarul Beck √ APS-SF-Scala de evaluare a tulburărilor din adolescență- forma scurtă (Anexa nr. 5) √ Scala de evaluare a atitudinilor disfuncționale DAS √ Chestionarul de evaluare a simptomelor copilului 4- CSI 4 (Anexa nr. 6) √ Grilă comportamentală/ de observație a frecvenței comportamentelor de tip neglijare educațională, ce va fi completată în cadrul fiecărei activități desfășurate (Anexa nr. 2)
-----------------------------	---

CERCETARE CONSTATATIVĂ REFERITOARE LA IMPACTUL FENOMENULUI NEGLIJĂRII ASUPRA ELEVILOR DE GIMNAZIU

Scopul și obiectivele cercetării

Lucrarea de față își propune să analizeze factorii, cauzele și formele la care sunt supuși elevii claselor de gimnaziu și liceu și familiile acestora la nivelul județului Maramureș.

Scopurile cercetării noastre au fost multiple, respectiv:

- identificarea formele de neglijare experimentate de elevi;
- identificarea elevilor care au trăit forme grave de neglijare;
- intervenție psihologică prin consiliere individuală în cabinetul de asistență psihopedagogică, în vederea diminuării neglijării în cele două medii naturale diferite: școala și familia.

Scopurile ședințelor de consiliere psihologică realizate de noi au fost, în principal:

- dezvoltarea competențelor de învățare strategică;
- îmbunătățirea performanțelor școlare;
- dezvoltarea competențelor socio-emoționale.

Prin aplicarea chestionarului de identificare a nivelului de neglijare a copiilor în județul Maramureș s-au urmărit:

- 1) Determinarea formelor de neglijare asupra copilului în școlile din județul Maramureș;
- 2) Dimensiunea fenomenului: fizic, emoțional, educațional, sexual, de sănătate mintală în cele două medii: familie și școală;
- 3) Distribuția indicilor de neglijare în mediul urban/ rural;
- 4) Măsurarea frecvenței cazurilor de neglijare a copiilor, pe tipuri de neglijare;
- 5) Stabilirea frecvenței fenomenului din perspectiva copiilor, în familie, școală, grup de prieteni.

În concordanță cu scopul formulat, ne propunem atingerea următoarelor **obiective ale cercetării**:

- 1) Stabilirea incidenței cazurilor de neglijare din perspectiva dimensiunii fenomenului de neglijare: fizică, emoțională, educațională, de nesupraveghere adecvată, de sănătate mintală, abandon.
- 2) Stabilirea distribuției valorilor indicilor de neglijare pe dimensiunile: gen biologic, vârstă, naționalitate, mediu de proveniență, în cadrul unităților de învățământ pe niveluri de învățământ.
- 3) Analizarea distribuției formelor de neglijare în raport cu condițiile socio-economice ale familiei sau ale mediului substitutiv familial.

Prezentarea rezultatelor la eșantionul total (nivel gimnazial)

Rezultatele obținute la aplicarea *Chestionarului de identificare* la elevii de gimnaziu

Distribuția în funcție de genul biologic al respondenților

Din cei 382 de elevi respondenți, 53% (202) elevi sunt băieți și doar 47% (180) elevi sunt fete, ponderea mai mare a elevilor fiind dată și de componența claselor în care s-a aplicat chestionarul.

Distribuția respondenților în funcție de vârstă

Vârsta medie la nivelul eșantionului este de 12.97 ani, iar intervalul în care aceasta fluctuează este reprezentat de vârsta minimă 11 ani și vârsta maximă 16 ani.

Distribuția formelor de neglijare după naționalitate sau etnie

366 (96%) sunt de etnie română, minoritățile etnice fiind reprezentate într-o proporție redusă de: maghiari (10/3%), rromi (4/1%) și italieni (2/1%).

Prevalența respondenților în funcție de clasă

112 (29%) sunt elevi în clasa a VI-a, urmași fiind de 102 (27%) elevi în clasa a VII-a, 90 (24%) elevi sunt în clasele a VIII-a, și cei mai puțini, 78 (20%), sunt elevi în clasa a V-a.

Distribuția componenței familiei în funcție de mediul de proveniență

Peste jumătate dintre respondenți, 235 (62%) elevi, provin din mediul urban reprezentat de orașe și doar 147 (38%) elevi provin din mediul rural, respectiv din sate și comune.

Distribuția respondenților în funcție de clasă, mediu și gen biologic

38 (10%) dintre elevi, provin din mediul urban, sunt băieți și reprezintă clasa a VI-a, în timp ce fetele sunt într-un număr mai redus, 36 (9%) eleve. Doar 6 (2%) dintre elevi sunt de gen

feminin, aparțin mediului rural și fac parte din clasa a V-a, și doar 16 (4%) elevi sunt băieți și aparțin mediului rural și clasei a VIII-a.

Distribuția respondenților în funcție de clasă, etnie și gen biologic

Dintre cei 382 de respondenți: 53 (14%) sunt băieți și 51 (13%) sunt fete, de clasa a VI-a, de etnie română, în timp ce 4 (1%) fete de clasa a VIII-a sunt de etnie maghiară și 2 (0.5%) băieți de clasa a VI-a sunt de etnie rromă, 2 fete de etnie italiană în clasele a V-a și a VI-a.

Distribuția respondenților în funcție de persoana cu care domiciliază

357 (31.9%) dintre ei stau în aceeași locuință cu mama, 317 (28.4%) dintre aceștia domiciliază împreună cu tata, 156 (14%) au în componența familiei cel puțin un frate, în timp ce 128 (11.4%) au alături cel puțin o soră, iar 140 (12.5%) locuiesc împreună cu cel puțin un bunic.

Distribuția componenței familiei în funcție de genul biologic al respondenților

Fetele beneficiază mai mult de prezența mamei în viața lor (171/ 96% răspunsuri) decât băieții (186/ 93% răspunsuri), în timp ce prezența tatălui în viața de familie, indiferent de gen, este aproximativ identică 84%.

Distribuția componenței familiei în funcție de mediul respondenților

Există o diferență nesemnificativă între prezența mamei în cazul elevilor din mediul urban (221/ 94% răspunsuri) și prezența mamei în cazul elevilor din mediul rural (136/ 93% răspunsuri), în timp ce tații din mediul rural (129/ 88% răspunsuri) sunt mai responsabili față de tații din mediul urban (188/ 80% răspunsuri).

Frecvența dotărilor locuințelor

Din cei 382 de respondenți, 376 (98.7%) dintre ei au afirmat că locuințele sunt racordate la curent electric și telefonie fixă sau sunt dotate cu mobilă, 374 (98.2%) dintre locuințe sunt dotate cu televizor și doar 369 (96.9%) beneficiază de apă curentă, respectiv 358 (94%) dintre locuințe sunt racordate la gaz.

Frecvența dotărilor locuințelor în funcție de mediu

Locuințele din mediu urban sunt mai dotate în ceea ce privește utilitățile, precum apă curentă (230/98% în mediul urban, 139/95% în mediul rural), curent electric (234/100% în mediul urban, 142/97% în mediul rural), gaz (229/97% în mediul urban, 129/88% în mediul rural) și telefon (234/ 100% în mediul urban, 142/97% în mediul rural), în timp ce din punct de vedere al prezenței televizorului în locuințele chestionate ponderea este aceeași (231/98% în

mediul urban, 143/98% în mediul rural), însă, spre surprinderea noastră, în mediul rural (142/97% răspunsuri) accesul la internet este mai facil decât în mediul urban (226 /96% răspunsuri).

Prevalența reprezentată de nivelul de studii al părinților respondenților

Cei mai mulți dintre părinți, atât mama (178/ 47%) cât și tatăl (199/ 52%) au terminat un liceu cu profil uman sau real, 95/ 25% dintre mame și 87/ 23% dintre tați au o universitate finalizată și doar foarte puțini 20 (5%) părinți nu au studii sau 178/ 44% dintre părinți au terminat doar o școală gimnazială.

Prevalența reprezentată de situația financiară

243/64%) caracterizează situația financiară a familiei lor ca fiind asemănătoare cu cea a celorlalte familii, pentru 121/32% dintre elevi, situația financiară a familiei lor este mai bună față de situația financiară a altor familii și pentru 18/5% dintre elevi situația financiară este mai rea, comparativ cu cea a altor colegi.

Caracterizarea relației copil-părinte

Comunicarea asertivă este cunoscută și aplicată doar în 191/ 50% din cazuri, fluctuațiile dintre comunicarea eficientă și defectuoasă este prezentă în 166/ 44% din cazuri, iar situațiile conflictuale se regăsesc în 25 dintre cazuri, respectiv 6.5%.

Distribuția modului de comunicare în funcție de genul respondenților

Fetele militează mai mult pentru comunicarea asertivă în relaționarea cu părinții (fetele 93/52%, băieții 98/46%), în timp ce în cazul băieților fluctuația în comunicarea cu părinții este mult mai accentuată (93/46% băieții, 73/41% fetele).

Distribuția modului de comunicare în funcție de mediul de proveniență al elevilor

Jumătate dintre elevii din mediul rural (73 din 147) și jumătate din elevii din mediul urban (118 din 235) optează pentru o comunicare asertivă în relația cu părinții, în timp ce 104/44% dintre elevii din mediul urban și 62/42% dintre elevii din mediul rural poartă, uneori discuții eficiente, alteori discuții defectuoase cu părinții.

Distribuția evenimentelor psihosociale disconfortante în cercurile apropiate

Elevii școlii gimnaziale sunt expuși evenimentelor disconfortante, atât în familie (229/60%), cât și la școală (259/68%) sau în cercul de prieteni (230/60%).

Distribuția evenimentelor disconfortante în alte situații

Uneori, evenimentele disconfortate s-au petrecut și în alte medii, cum ar fi: pe stradă (6/2%), în mediul online, pe facebook (4/1%), sau în cadrul colectivelor sportive (2/0.5).

Distribuția evenimentelor psihosociale disconfortante în raport cu mediul elevilor

Cele mai multe evenimente disconfortante se petrec în școlile (124/84%), în cercurile de prieteni (104/71%) și în familiile (98/67%) din mediul rural, comparativ cu evenimentele disconfortante care se petrec în școlile (183/79%), în cercul de prieteni (158/68%) și în familiile (152/65%) din mediul urban.

Distribuția neglijării fizice în rândul elevilor de gimnaziu

În 41 (10%) dintre situații, elevilor le-a fost foame și nu au avut ce mânca, în 23 (6%) nu au avut suficiente haine în condițiile sezonului rece, în timp ce 16 (4%) elevi au o igienă precară și miros respingător.

Asocierea dintre neglijarea fizică și genul biologic al elevilor

În urma aplicării testului de asociere Chi-square, se observă prezența unei singure asocieri semnificativ statistice ($p=0.004<0.05$) între igiena precară și mirosul respingător și genul elevilor.

Asocierea dintre neglijarea fizică și mediul de proveniență

În ceea ce privește asocierea dintre neglijarea fizică și mediul de proveniență, există o singură legătură semnificativ statistică ($p=0.045<0.05$) la un prag de încredere de 95%, între igiena precară și mirosul respingător și mediul de proveniență al elevilor.

Distribuția neglijării medicale

Se constată prezența unei afecțiuni și lipsa vizitei la medic (118/31%), urmată fiind de vizita la medic fără asigurarea tratamentului prescris (39/10%) și de lipsa administrării vaccinurilor obligatorii și a tratamentelor de recuperare fizică (21/5%).

Prevalența responsabililor privind neglijarea medicală

Elevii responsabilizează, în primul rând, cadrele școlare și apoi, în egală măsură, familia (83/22%), pe membrii cercului de prieteni (48/13%) și mai puțin pe ei înșiși (2/0.5).

Frecvența neglijării emoționale în rândul elevilor de gimnaziu

Majoritatea elevilor de gimnaziu (312/81.6%) susțin că părinții cunosc dorințele lor, o mare parte dintre ei (273/71.5%) având nevoie de exprimarea afectivității părintești în mod tactil, prin îmbrățișări. Neglijența din partea părinților (98/25.7%) și modul de comportare al acestora prin ironizări și ignorări (127/33.2%) sunt forme emoționale disfuncționale, pe care părinții le evită cât pot de mult.

Asociere între neglijarea emoțională și genul biologic al respondenților

În urma aplicării testului χ^2 se constată o legătură semnificativ statistică, la un prag de încredere de 95% între următoarele variabile:

- Genul respondenților influențează în mod direct și pozitiv percepția elevilor cu privire la gradul de afecțiune manifestat de către părinți ($p=0.000 < 0.05$), astfel că fetele sunt mai sensibile și resimt mai puternic respingerea sau negarea venită din partea părinților (102/ 27%), comparativ cu băieții (73/ 19%).
- O neglijare din partea părinților este resimțită mai intens de către fete (60/ 16%), comparativ cu intensitatea resimțită de către băieți (38/ 10%), astfel că genul este un factor de influență asupra resimțirii neglijenței și, implicit, a stimei de sine scăzute ($p=0.003 < 0.05$).
- Genul respondenților influențează nivelul de atașament și dorința de manifestare al acestuia prin îmbrățișări ($p=0.000 < 0.05$), astfel încât fetele înțeleg atașamentul părinților față de ele prin intermediul îmbrățișărilor (152/ 40%), în timp ce băieții nu își manifestă tactil sentimentele față de părinți și nici nu simt nevoia să li se răspundă prin intermediul îmbrățișărilor (121/ 32%).
- De asemenea, genul respondenților influențează în mod direct și pozitiv adresarea de etichete umilitoare și jignitoare ($p=0.002 < 0.05$). În aceste condiții, fetele sunt mai predispuse să audă cuvinte jignitoare sau umilitoare la adresa lor (137/ 36%), fiind considerate de cele mai multe ori grupuri vulnerabile, comparativ cu băieții (123/ 32%) care nu au parte de un asemenea tratament.

Asociere între neglijarea emoțională și mediul de domiciliu al respondenților

Elevii din mediul urban sunt mai predispuși să audă expresii umilitoare și jignitoare (174/ 46%) față de elevii din mediul rural (86/ 23%), mediul rural fiind considerat încă nealterat.

Frecvența manifestării formelor neglijării emoționale

Formele neglijării emoționale au avut ca spațiu de manifestare școala (274/ 71.7%) sau cercul de prieteni (232/ 60.7%) cu frecvențe mai puține în familie (152/ 39.8%) sau în alte situații, precum: mediile online, facebook și instagram (47/ 12.3%).

Frecvența lipsei ajutorului de specialitate în cazul depresiei sau anxietății

Sunt foarte puține cazuri (51/ 13.4%) în care elevii de gimnaziu nu au primit ajutor specializat în situația prezentării unor semne de depresie sau anxietate.

Frecvența de manifestare a formelor de neglijare a sănătății mintale

Vârsta medie la care s-au manifestat formele de neglijare a sănătății mintale este de 9.98 ani, iar mediul, în care frecvența acestei neglijări se manifestă, este școală (199/ 52.1%), respectiv cercul de prieteni (141/ 36.9%).

Frecvența neglijării educaționale în rândul elevilor de gimnaziu

Cea mai frecventă formă de manifestare se referă la sentimentul de nevalorizare și nedreptate transmis elevilor de gimnaziu (265/ 69.3%) și, într-o mică măsură, se manifestă interesul scăzut al părinților față de ședințe (98/ 25.6%) și, totodată, lipsa rechizitelor școlare în unele situații (66/ 17.3%).

Asociere între neglijarea educațională și mediul de proveniență al respondenților

Aplicând testul χ^2 se constată o legătură semnificativă statistică la un prag de încredere de 95%, între mediul de proveniență și interesul părinților față de ședințele cu părinții ($p=0.003<0.05$). Astfel, părinții elevilor de gimnaziu care provin din mediul rural manifestă un interes mai scăzut (52/ 18%) față de ședințele cu părinții organizate de cadrele didactice, față de părinții copiilor care provin din mediul urban (46/ 16%) și care participă în mod consecvent la toate întâlnirile și solicitările școlii (188/ 70%).

Frecvența de manifestare a formelor de neglijare educațională

Aceste forme de neglijare educațională au fost resimțite de către elevii de gimnaziu în jurul vârstei medii de 10.46 ani, cu o manifestare mai accentuată în mediul școlar (231/ 60.5%) și în cercul de prieteni (155/ 40.5%) și cu o manifestare mai difuză în familie (131/ 34.3%), respectiv în alte situații precum: excursii și jocuri (16/ 4.2%).

Frecvența abandonului familial

Din punct de vedere al abandonului familial, frecvența de manifestare al acestuia este destul de redusă, astfel că au existat puține cazuri în care copilul a fost lăsat la o rudă (95/ 24.8%), a fugit de acasă (58/ 15.2%) sau a fost părăsit de către părinți (49/ 12.8%).

Asociere între abandonul familial și vârsta elevilor de gimnaziu

În urma aplicării testul χ^2 , se constată două legături semnificative statistic la un prag de încredere de 95% între următoarele variabile:

- Vârsta influențează sentimentul de abandon ($p=0.044<0.05$), astfel că elevii de gimnaziu cu vârsta de 13 ani inclusiv (38/ 10%) resimt mai intens lipsa părinților din viața lor față de elevii de gimnaziu cu vârsta peste 13 ani (11/ 3%) care au alte preocupări și o atenție crescută prezenței părinților.

- Vârsta influențează sentimentul resimțit de elevi prin care o rudă s-a ocupat de creșterea lor ($p=0.019<0.05$). În aceste condiții, elevii cu vârsta de până 13 ani inclusiv (62/ 16%) au afirmat că sunt lăsați în grija rudelor mai mult decât elevii cu vârsta de peste 13 ani (33/ 9%), astfel elevii cu vârste mai mici sunt mai vulnerabili și resimt schimbările mai intens decât elevii cu vârste mai mari.

Asociere între abandonul familial și mediul respondenților

Se constată existența unei legături semnificativ statistice între dispariția de acasă și mediul respondenților ($p=0.000<0.05$), astfel că lipsa elevilor din mediul urban a fost mai tare resimțită și sesizată de către părinți (35/ 24%) față de lipsa elevilor din mediul rural care este mai puțin sesizată de către părinți (23/ 10%), aceștia din urmă având probabil și alte preocupări pe lângă creșterea copiilor. Vârsta medie a elevilor care au fugit de acasă și a cărei lipsă nu a fost sesizată este de 9.30 ani.

Frecvența comportamentelor școlare deviante

Cele mai frecvente comportamente școlare deviante dezvoltate de către elevii de gimnaziu sunt rezultatele școlare slabe (220/ 57.6%), neimplicarea în rezolvarea sarcinilor (175/ 45.8%), absenteismul (156/ 40.9%) și mai puțin abandonarea școlii (15/ 3.9%).

Asociere între comportamentele școlare deviante și vârsta respondenților

Vârsta elevilor și absenteism ($p=0.000<0.05$), astfel că elevii cu vârsta până la 13 ani (84/ 22%) acumulează un număr mai mare de absențe față de elevii cu vârsta mai mare de 13 ani (72/ 19%), vârsta fiind un factor de maturizare și responsabilizare pentru elevi.

Asociere între comportamentele școlare deviante și genul biologic al respondenților

Se observă o legătură semnificativ statistică, directă și pozitivă ($p=0.043<0.05$) între genul elevilor și absenteism, astfel că băieții prezintă un număr mai mare de absențe (86/43%), comparativ cu fetele (70/ 39%).

Asociere între comportamente școlare deviante și mediul respondenților

Elevii din mediul urban prezintă rezultate școlare mult mai slabe (120/ 31%), comparativ cu rezultatele elevilor din mediul rural (100/ 26%).

Frecvența comportamentelor deviante manifestate de către elevii de gimnaziu

Consumul de alcool și droguri (41/ 10.7%), urmat de furt (29/ 7.6%), în timp ce vagabondajul 9 (2.4%) și cerșitul 8 (2.1%).

Frecvența solicitării ajutorului consilierului școlar

În ultimele 6 luni, un număr relativ mic de elevi (44/11.4%) au solicitat ajutor din partea consilierului școlar, recunoscând astfel că se confruntă cu probleme greu de gestionat de către propria persoană.

CERCETARE TRANSVERSALĂ (COMPARATIVĂ ȘI CORELAȚIONALĂ) REFERITOARE LA IMPACTUL FENOMENULUI NEGLIJĂRII ASUPRA ELEVILOR DE GIMNAZIU ȘI DE LICEU

Ipotezele și variabilele cercetării

Ipoteza generală

Competențele socio-emoționale sunt mai dezvoltate în cazul elevilor de gimnaziu, în timp ce frecvența și intensitatea comportamentelor datorate neglijării personale și școlare sunt mai mari în cazul elevilor de liceu.

Ipoteze specifice

Ipoteza specifică 1

Comportamentele datorate neglijării fizice, medicale, emoționale, educaționale, de sănătate mintală, de nesupraveghere adecvată, abandon se manifestă cu o intensitate mai accentuată în cazul elevilor de liceu față de intensitatea manifestată în cazul elevilor de gimnaziu.

Ipoteza specifică 2

Comportamentele școlare deviate și abandonul școlar se întâlnesc mai frecvent în cazul elevilor de gimnaziu, elevii de liceu manifestând un interes mai mare pentru școală.

Prezentarea rezultatelor la eșantionul total (nivelul liceal)

Rezultatele obținute la aplicarea *Chestionarului de identificare* la elevii de liceu

Structura eșantionului

Distribuția elevilor de liceu în funcție de genul biologic

Chiar dacă diferența dintre cele două grupuri (fată/ băiat) aparținând aceluiași eșantion, este nesemnificativă, totuși numărul fetelor (124/ 52%) care au participat la sondaj este mai mare decât numărul băieților (115/ 48%).

Distribuția elevilor de liceu în funcție de vârstă

Vârsta medie a eșantionului ce reprezintă elevii de liceu este de 16.54 ani, vârsta respondenților situându-se între 14 și 19 ani, cu o abatere pozitivă și negativă de la medie de 1.25 ani, astfel, cei mai mulți dintre elevi se situează între 15.25-17.75 ani.

Distribuția elevilor de liceu în funcție de etnie

Cei mai mulți dintre elevii de liceu, care au oferit răspunsuri chestionarelor aplicate, sunt de etnie română (227/95%), iar din categoria etniilor minoritare se identifică: rromii (7/3%) și maghiarii (4/2%).

Prevalența elevilor de liceu în funcție de clasă

Se observă o echilibrare a numărului de elevi din fiecare clasă, însă, totuși, cei mai mulți dintre elevii de liceu sunt în clasa a X-a (69/ 29%), urmați de elevii din clasa a XII-a (67/ 28%), apoi de elevii din clasa a XI-a (53/ 22%), și pe ultimul loc se află elevii de clasa a IX-a (50/ 21%).

Distribuția elevilor de liceu în funcție de mediul de proveniență

Cei mai mulți dintre elevii de liceu au domiciliul în mediul rural, sate și comune (155/ 65%) și doar mai puțin de jumătate (84/ 35%) provin din mediul urban, orașe.

Distribuția respondenților în funcție de clasă, mediu și gen biologic

Din mediul urban, cei mai mulți dintre elevi aparțin clasei a IX-a (27/ 32%), iar din mediul rural, cei mai mulți dintre elevi fac parte din clasa a X-a (51/ 33%). În mediul urban în clasele de liceu predomină elevii de gen feminin (53/ 63%), în timp ce în mediul rural predomină elevii de gen masculin (84/ 54%).

Distribuția respondenților în funcție de clasă, etnie și gen biologic

Dintr-un număr de 239 de elevi de liceu, majoritatea 227 (95%) sunt elevi de etnie română, predominând băieții din clasa a XII (34/ 1%). Din categoria etniilor minoritare identificăm elevii maghiari prezenți în clasa a IX-a și a X-a (4/ 2%) și elevii rromi (7/ 3%), cei mai mulți dintre elevii de etnii minoritare fiind persoane de gen masculin.

Distribuția elevilor de liceu în funcție de persoana cu care domiciliază

Cei mai mulți dintre respondenții de liceu domiciliază împreună cu mai multe persoane, însă frecvența celor care stau în aceeași casă cu mama (221/ 30.2%) este mai mare decât frecvența elevilor care se bucură și de prezența tatălui (198/ 27%), existând printre familiile elevilor și familii monoparentale. De asemenea, unele familii cuprind în structura lor, fie o

bunică, fie un bunic sau chiar ambii bunici (108/ 14.8%), precum și un frate (106/ 14.5%) sau o soră (85/ 11.6%).

Distribuția componenței familiei în funcție de genul biologic al elevilor de liceu

Cele mai multe fete beneficiază de familii cu mai mulți membri, fiind înconjurată și crescute de mamă (112/ 47%), de tată (102/ 43%) având un frate (55/ 23%) sau o soră (48/ 20%), în timp ce în familiile băieților prezența părinților este mai redusă (109/ 46% – mama, 96/ 41% – tata), mai accentuată fiind prezența bunicilor (58/ 24%).

Distribuția componenței familiei în funcție de mediul elevilor de liceu

Famiiliile din mediul rural au o componență mai mare existând în cele mai multe dintre cazuri un al doilea copil (64/ 27% – frate; 60/ 25% – soră), comparativ cu familiile din mediul urban unde prezența unui singur copil este mai mare (42/ 18% – frate; 25/ 11% – soră).

Frecvența dotărilor locuințelor elevilor de liceu

Din punct de vedere al dotărilor locuințelor cu utilități, cele mai multe gospodării sunt racordate la curent electric (238/ 99.6%), la cablu TV (237/ 99.2%), la telefon (230/ 96.2%) și la internet (226/ 94.6%), în timp ce doar o mai mică parte beneficiază de gaz (180/ 75.3%).

Frecvența dotărilor locuințelor elevilor de liceu în funcție de mediu

În ambele medii avem o racordare slabă la gaz (75/ 89% – urban; 105/ 68% – rural) și o prezență maximă a curentului electric (84/ 100% – urban, 154/ 99% – rural) și a televizorului (84/ 100% – urban, 153/ 99% – rural).

Prevalența reprezentată de nivelul de studii al părinților elevilor de liceu

Cei mai mulți dintre părinți au absolvit nivelul liceal (114/ 47.7% – mama, 118/49.4% – tata), un număr destul de redus dintre părinți au finalizat o facultate (23/ 9.6% – mama, 31/ 13% – tata), în timp ce doar 6 părinți au nivelul gimnazial, drept studii finalizate (5/ 2.1% – mama, 1/ 0.4% – tata).

Caracterizarea situației financiare a familiei elevilor de liceu

Compararea situației financiare a familiei, prin prisma elevilor de liceu, este în cele mai multe situații identică cu cea a celorlalți colegi (175/ 73.2%), în puține cazuri (60/ 25.1%) situația financiară este evaluată ca fiind superioară familiilor celorlalte, și în doar câteva situații (4/ 1.7%) elevii se confruntă acasă cu o situație financiară precară.

Caracterizarea relației elev de liceu-părinte

Sunt relații bune între elevii de liceu și părinți, cele mai multe dintre ele fiind caracterizate de empatie și asertivitate (142/59.4%), mai puține, conform statisticii, sunt relațiile nuanțate episodic de momente tensionate (83/34.7%), și doar în cazul a 14 (5.9%) dintre relații, se mențin situațiile tensionate și conflictuale.

Distribuția modului de comunicare dintre părinți și elevii de liceu în funcție de genul biologic al acestora

Cu privire la relațiile dintre părinți și elevii de liceu, atât fetele (72/ 58%), cât și băieții (70/ 61%) pledează pentru comunicarea asertivă, însă în ceea ce privește comunicarea eficientă presărată cu ușoare conflicte, fetele (46/ 37%) sunt mai predispuse să o folosească, comparativ cu băieții (37/ 32%) care militează mai mult pentru comunicarea asertivă.

Distribuția modului de comunicare în funcție de mediul de proveniență al elevilor de liceu

Atât în familiile ce provin din mediul urban (27/ 32%), cât și în familiile din mediul rural (56/ 36%), situațiile conflictuale și tensionate fiind izolate în ambele medii (5/ 6%).

Distribuția evenimentelor disconfortante întâlnite de elevii de liceu

Majoritatea evenimentelor disconfortante întâlnite de elevii de liceu s-au petrecut în societate, fie la școală (178/ 78.2%), fie în cercul de prieteni (158/ 66.1%), medii în care aceste situații nu au putut fi controlate sau supravegheate de către un adult sau un tutore.

Distribuția evenimentelor disconfortante în raport cu mediul elevilor de liceu

La o analizare mai atentă se observă faptul că cele mai multe evenimente discordante se petrec în mediul rural, în special la școală (118/49%) și în cercul de prieteni (98/41%) și mai puțin în școlile (69/29%) și cercurile de prieteni (60/25%) din mediul urban.

Distribuția neglijării fizice în rândul elevilor de liceu

În cazul elevilor de liceu nu se poate acuza o prezență a neglijării fizice, deoarece există puține cazuri, și acelea sunt izolate, în care nu au avut mâncare suficientă (23/ 9.6%) sau au avut o igienă precară (14/ 5.9%), astfel, cazurile menționate nu pot fi luate drept situații model.

Asocierea dintre neglijarea fizică și mediul de proveniență al respondenților

Între neglijarea fizică și mediul de proveniență există o legătură semnificativ statistică ($p=0.019<0.05$) la un prag de încredere de 95%, mai exact între igiena precară și mirosul respingător și mediul de proveniență al elevilor.

Distribuția neglijării medicale în rândul elevilor de liceu

Cele mai multe neglijări medicale acuzate de către elevii de liceu au constat în situații de boală și neprezentare la medic în timp util (64/ 26.8%) sau chiar dacă s-au prezentat la medic nu au primit tratamentul prescris (36/ 15%).

Prevalența responsabililor privind neglijarea medicală în cazul elevilor de liceu

Vârsta medie la care s-au petrecut aceste neglijări medicale a fost consemnată de către respondenți la 1.68 ani, acuzele orientându-se înspre familie (44/ 18%) și înspre școală (40/ 16.7%), cele două instituții având un impact semnificativ asupra dezvoltării și creșterii în condiții optime ale elevilor.

Frecvența neglijării emoționale în rândul elevilor de liceu

Referitor la neglijarea emoțională, majoritatea părinților sunt familiarizați cu dorințele elevilor de liceu (208/ 87%), însă, de cele mai multe ori, nevoia de îmbrățișare nu a fost satisfăcută (190/ 79.5%), primind frecvent în loc de îmbrățișări etichete umilitoare (162/ 68.2%) sau afecțiunea cuvenită din partea părinților a fost insesizabilă pentru ei (140/ 58.6%).

Asociere între neglijarea emoțională și genul respondenților de liceu

Se aplică testul χ^2 asupra variabilelor genului și neglijării emoționale și se constată că există o legătură semnificativ statistică, la un prag de încredere de 95% între genul respondenților percepția elevilor cu privire la afecțiunea transmisă prin îmbrățișări ($p=0.000 < 0.05$), astfel că fetele sunt mai sensibile și resimt mai puternic respingerea sau negarea venită din partea părinților (112/ 47%), comparativ cu băieții (78/ 33%).

Frecvența manifestării formelor neglijării emoționale în rândul elevilor de liceu

Vârsta medie de manifestare a neglijării emoționale este consemnată de către respondenți la 3.43 ani, de cele mai multe ori, evenimentele s-au petrecut, fie la școală (140/58.5%), fie în cercul de prieteni (123/51.4%), medii în care monitorizarea din partea adulților a fost limitată sau a lipsit cu desăvârșire.

Frecvența lipsei ajutorului de specialitate în cazul depresiei sau anxietății în rândul elevilor de liceu

Conform rezultatelor obținute, putem spune că o parte din elevii de liceu (87/ 36.3%) s-au confruntat cu depresie și anxietate și nu au beneficiat de niciun ajutor de specialitate pentru a depăși această perioadă.

Frecvența de manifestare a formelor de neglijare a sănătății mintale în rândul elevilor de liceu

Vârsta medie la care s-au manifestat formele de neglijare a sănătății mintale este de 2.15 ani, iar mediul în care frecvența acestor neglijări se manifestă este școală (79/ 33.1%) și cercul de prieteni (74/ 31%).

Frecvența neglijării educaționale în rândul elevilor de liceu

Cea mai frecventă formă de manifestare a neglijării educaționale este transmisă prin nevalorizare și nedreptate (147/ 61.5%), în special, în mediul școlar, atitudine manifestată prin intermediul cadrelor didactice.

Frecvența de manifestare a formelor de neglijare educațională în rândul elevilor de liceu

Forma de neglijare educațională cea mai accentuată s-a manifestat, cu precădere, în mediul școlar (81/ 33.9%), fiind aplicată de către cadrele didactice și în mediul familial (49/ 20.5%) a fost aplicată de către părinți sau rude.

Frecvența abandonului familial în rândul elevilor de liceu

Cele mai amintite situații sunt lăsarea copiilor în grija unei rude (36/ 15.1%) sau părăsirea pentru o scurtă perioadă (21/ 8.8%).

Frecvența comportamentelor școlare deviate în rândul elevilor de liceu

În rândul elevilor de liceu plecarea de la ore (144/ 60.2%) și rezultatele școlare slabe (123/ 51.4%) sunt cele mai frecvente comportamente școlare deviate amintite de peste 50% dintre respondenți.

Asociere între comportamente școlare deviate și vârsta respondenților de liceu

Aplicând testul χ^2 se observă stabilirea unor legături semnificative statistic la un prag de încredere de 95% între:

- Vârsta elevilor și absenteism ($p=0.003<0.05$), astfel că elevii cu vârsta de 18 ani (46/ 19%) acumulează un număr mai mare de absențe față de elevii cu vârsta diferită de 18 ani. Acest lucru se poate explica prin încrederea și curajul pe care au impresia că le dobândesc odată cu majoratul.
- Vârsta elevilor și rezultatele slabe la școală ($p=0.006<0.05$), astfel respondenții cu vârsta de 18 ani (35/ 15%) prezintă note mai mici decât restul elevilor, rezultatele slabe fiind puse și pe seama numărului de absențe de la ore.

Asociere între comportamente școlare deviate și genul respondenților de liceu

Există o legătură semnificativ statistică, directă și pozitivă între genul respondenților și rezultatele școlare slabe ($p=0.000<0.05$)-băieții (73/ 31%) având note mai mici decât fetele (50/

21%) – și între genul elevilor și neimplicarea în sarcinile de lucru ($p=0.022<0.05$) – băieții (51/21%) implicându-se mai puțin decât fetele (34/14%) în rezolvarea sarcinilor școlare.

Frecvența comportamentelor deviante manifestate de către elevii de liceu

Referitor la comportamentele deviante, nu se înregistrează forme speciale sau frecvențe deosebite în rândul elevilor de liceu, însă, ocazional, poate fi vorba despre consumul de alcool și droguri (42/17.6%), acest consum fiind unul limitat și echilibrat.

Frecvența solicitării ajutorului consilierului școlar în rândul elevilor de liceu

Doar 10 (4.2%) dintre elevii de liceu au apelat în ultimele 6 luni, cel puțin o dată la ajutorul consilierului școlar, în timp ce majoritatea elevilor nu consideră că au nevoie de ajutor de specialitate.

Analiza comparativă între cele 2 eșantioane de elevi de nivel gimnazial și liceal

În urma aplicării testului T independent, se identifică prezența următoarelor diferențe ale mediilor în cele două grupuri analizate:

§ Există o diferență semnificativ statistică ($p=0.04<0.05$) între media neglijării medicale în rândul elevilor de gimnaziu (4.594) și media neglijării medicale în rândul elevilor de liceu (4.64), astfel, putem spune că neglijarea medicală apare cu o frecvență mai mare în rândul elevilor de liceu, comparativ cu frecvența neglijării medicale din rândul elevilor de gimnaziu.

§ Există o diferență semnificativ statistică ($p=0.024 <0.05$) între media neglijării emoționale 2 în rândul elevilor de gimnaziu (6.02) și media neglijării emoționale 2 în rândul elevilor de liceu (6.15). Elevii de liceu sunt mai sensibili decât elevii de gimnaziu și preferă ca părinții să își manifeste sentimentele de afecțiune prin îmbrățișări și atenție, și mai puțin prin lucruri materiale și cadouri.

§ Există o diferență semnificativ statistică ($p=0.004<0.05$) între media neglijării educaționale în rândul elevilor de gimnaziu (5.33) și media neglijării educaționale în rândul elevilor de liceu (5.38), astfel, datorită maturizării elevii de liceu pot face distincția mai bine între situații de corectitudine și incorectitudine pe care cadrele didactice le fac în decursul orei.

§ Există o diferență semnificativ statistică ($p=0.009<0.05/ p=0.000<0.05$) între media abandonului în rândul elevilor de gimnaziu (3.44/3.22) și media abandonului în rândul elevilor de liceu (3.31/3.10). Chiar dacă diferența dintre cele două medii nu este mare, abandonul școlar

apare mai frecvent în cazul elevilor de gimnaziu, comparativ cu frecvența întâlnită în cazul elevilor de liceu, în unele cazuri părinții fiind cei care îi influențează să ia această decizie.

Ținând cont de diferențele dintre cele două grupuri se recomandă studii de caz și intervenție psihologică prin consiliere individuală, specifică particularităților individuale, în cabinetul de asistență psihopedagogică.

CERCETARE EXPERIMENTALĂ **(EXPERIMENTE CU UN SINGUR SUBIECT)**

Întrebarea de cercetare

În cadrul cercetării constatative a fenomenului de neglijare din județul Maramureș, în toate formele ei de manifestare, au fost identificate numeroase situații de neglijare la elevii de gimnaziu și liceu și care au necesitat evaluare, intervenție și consiliere individualizată, pe care le-am oferit-o în calitate de psiholog școlar, iar dacă efectele și complexitatea fenomenului neglijării au necesitat intervenția psihologului clinician și a medicului psihiatru, evident, i-am îndrumat spre aceștia. Astfel, s-a cristalizat următoarea **întrebare de cercetare**:

Desfășurarea activităților de consiliere psihopedagogică bazate pe dezvoltarea și optimizarea colaborării și cooperării, asertivității, empatiei, încrederii în sine și în ceilalți sprijină semnificativ dezvoltarea competențelor socio-emoționale ale elevilor și are ca efect satisfacerea nevoilor lor educaționale și, implicit, reducerea nivelului de neglijare educațională?

Experiment cu un singur subiect

§ Istorical cazului

Am întâlnit-o pe eleva Eliza, când am aplicat chestionarul la clasa a V-a și am scris ce îmi dicta ea, adresându-mi-se pe un ton agresiv și imperativ. Atunci am identificat problemele de sănătate cu care se confrunta, stările emoționale disfuncționale pentru care nu și le gestiona eficient și comportamentul disfuncțional manifestat în spațiul școlar, îngreunându-i integrarea și adaptarea școlară. Dintr-o lume a întunericului încerca să înțeleagă și să se integreze într-o lume școlară unde ceilalți, văd, asociază și raționează corect.

Victimă a neglijării emoționale, regăsită în critica excesivă a mamei, care manifesta afecte, crize de isterie și impulsivitate, care, conștient sau inconștient, încerca să compenseze

handicapul fiicei sale cu progrese școlare, performanțe extrașcolare, Eliza trăiește constant o insecuritate emoțională, educațională și socială.

Din rușine și vinovăție, eleva nu dorește să poarte baston la școală, lovindu-se în diferite obiecte, nu suportă gălăgia din pauză, nu suportă activitățile pe care ceilalți colegi le fac și ea nu poate, vorbește încontinuu, se victimizează când este atenționată, refuză să respecte regulile clasei, consideră că pentru ea sunt doar drepturi, nu și obligații.

Obeză fiind, neglijată fizic în ceea ce privește administrarea unei alimentații sănătoase la vârste fragede, aflându-se, tardiv, într-un regim de viață sănătos, i se refuză anumite alimente, fapt ce îi sporește irascibilitatea și nervozitatea, fiind condiționată de primirea acestora cu notele pe care le obține.

Conștientă sau inconștientă, mama îi neglijează nevoile fizice, de alimentație, nevoile emoționale, privând-o de toleranță, afecțiune, cuvinte laudative necondiționate, ascultarea propriei nevoi și versiuni, ironizând-o și învinovățind-o constant.

✓Intervenția psihologică

Fiind un copil cu cerințe educaționale speciale, consilierea psihologică s-a axat pe următoarele componente: exersarea comunicării asertive și a empatiei; acceptarea necondiționată a propriei persoane și a celorlalți; autocunoaștere și dezvoltare personală; optimizarea stimei de sine; autocontrolul și management emoțional; activarea unui mecanism de coping în fața dizabilității existente; valorificarea abilităților, resurselor pe care le are în bagajul personal de achiziții; creșterea toleranței la frustrare; formarea abilităților sociale și emoționale, predictorii pentru adaptarea și performanța școlară; dezvoltarea unor tehnici de control emoțional.

Eleva a participat activ la ședințele de consiliere, conștientizând situația existentă pe care nu o poate gestiona, neputința în situațiile conflictuale cu mama sa și imposibilitatea de a răspunde expectațiilor acesteia, antagonizându-și frecvent nu doar propria persoană, ci și mama, în schimb ierarhizându-și problemele și asumându-și un rol activ în schimbarea conduitei personale.

Tehnicile folosite în cadrul ședințelor de consiliere individuală sunt: tehnica

identificării unei experiențe emoționale recente, modelul ABC al terapiei cognitiv-comportamentale, tehnica gândurilor automate, tehnica verificării veridicității gândurilor negative, jocul de rol.

Prin parcurgerea modului de autocunoaștere și dezvoltare personală, prin exersarea modelului ABC, eleva a făcut cunoștință cu propriile emoții, a identificat cognițiile iraționale pentru fiecare emoție disfuncțională și comportamentele dezadaptative generate de acestea, care îngreunează adaptarea la viața școlară.

Ședințele de consiliere au stimulat restructurarea cognitiv-emoțională a elevei privind situațiile percepute de aceasta ca perturbatoare.

La începutul modulului se evalua global („eu nu sunt bună la nimic”), adresându-și diferite apelative când nu reușea să rezolve sarcina școlară corect și să obțină nota maximă, manifestându-și în fața tuturor toleranța scăzută la frustrare prin afecte și automutilare („eu nu suport”), catastrofându-și propria existență („este groaznic pentru mine și mami”), orice activitatea formulând-o în termeni absolutiști („trebuie să iau notă maximă”), sentimentele generate de această atitudine fiind anxietatea, depresie, furia, rușinea, vinovăția.

La finalul acestui modul și-a schimbat modul de gândire, credințele fiindu-i raționale, evaluarea fiind focusată pe comportament („eu sunt un copil normal care uneori poate greși”), toleranța crescută la frustrare i-a diminuat excesele de furie și episoadele de automutilare („eu încerc să suport situația aceasta și mă gândesc la alte performanțe și lucruri pe care le-am făcut foarte bine”), activitatea o formulează în termeni preferențiali („îmi doare”), sentimentele pe care le trăiește fiind negative, dar funcționale: tristețe, îngrijorare, supărare, regret.

În urma aplicării Chestionarului de coping cognitiv-emoțional CERQ, s-a dovedit că Eliza a obținut scoruri mari la 6 itemi (AUTO, ACC, RUM, PUN, CAT, CULP), iar la 3 itemi din cei 9, scoruri foarte mici (REF, PLAN, REEV.POZ), cauza fiind neaccesarea acestora.

Ea se autoculpabilizează excesiv pentru condiția sa fizică, pentru existența ei, pentru insuccesele școlare, fiind mereu interesată de propriul sentiment de vinovăție, gradul ridicat al sentimentului de vinovăție intrând în sfera unor simptome psihopatologice: „Mă gândesc că sunt de vină (aproape) întotdeauna/ Mă gândesc că este vina altora (aproape) întotdeauna.”

Scorul ridicat în ceea ce privește acceptarea, ca strategie de coping cognitiv, duce la o formă negativă de resemnare, în sensul incapacității acesteia de a mai putea influența și

controla evenimentele, un sentiment negativ de neputință în fața evenimentelor școlare și extrașcolare, percepute ca fiind catastrofice: „Mă gândesc că nu mai pot face nimic în legătură cu ce s-a întâmplat (aproape) întotdeauna.”

Referitor la strategia de coping cognitiv, ruminația, Eliza a obținut un scor mare, fiind mereu preocupată de sentimentele și gândurile asociate evenimentului negativ din viața ei, respectiv deficiența ei și notele mici obținute în evaluări: „Mă gândesc la cât de groaznică a fost situația (aproape) întotdeauna.”

Eliza înregistrează un scor ridicat în folosirea strategiei de coping privind catastrofarea, datorându-se, în mare parte, disfuncționalităților emoționale sau unor simptome psihopatologice: „Mă gândesc cât de groaznic este totul (aproape) întotdeauna.”

O altă strategie de coping cognitiv utilizată frecvent de Eliza este culpabilizarea celorlalți, învinovățindu-și, pe de o parte, părinții pentru deficiența ei, pentru viața pe care o trăiește, iar pe de altă parte, dascălii pentru toate insuccesele ei: „Mă gândesc că alții au făcut să se întâmple asta (aproape) întotdeauna.”

Prin consilierea individuală susținută în cabinetul de asistență psihopedagogică, Eliza a învățat noi strategii de coping cognitiv-emoțional, cum ar fi: focalizarea pozitivă, care constă în concentrarea atenției pe evenimentele plăcute din viața ei (competițiile extracurriculare, medaliile obținute), exemplificate prin itemii: „Mă gândesc la lucrurile mai frumoase care mi s-au întâmplat (aproape) întotdeauna/ Mă gândesc la ceva frumos și nu la ce s-a întâmplat adesea”.

Refocalizarea pe planificare – o strategie de coping cognitiv-funcțională – Eliza învățând să se confrunte cu situația ei școlară și să-și elaboreze un plan de acțiune pentru îmbunătățirea performanțelor școlare, exemplificând prin itemul: „Mă gândesc la ce ar fi cel mai bine să fac pentru mine (aproape) întotdeauna/ Mă gândesc la cum pot schimba lucrurile, adesea.”

Nu în ultimul rând, reevaluarea pozitivă, o strategie de coping cognitiv, care constă în asocierea mentală unui eveniment negativ a unei semnificații pozitive, gândindu-se că datorită evenimentului traumatizant din viața ei – deficiența fizică – devine și mai puternică decât ceilalți, exemplificat prin: „Mă gândesc că ce mi s-a întâmplat mă face să mă simt <<mai mare și mai înțelept, adesea>>”.

După intervenția psihologică, strategiile de coping cognitiv, care au fost accesate

anterior foarte des și cotate cu un scor mare, s-au ameliorat, indicând, la finalul consilierii, un scor scăzut, tocmai datorită utilizării mai puțin frecvente a acestora.

⇔ *Concluzii și recomandări*

Elevei i s-a realizat curriculum adaptat pe ciclu de învățământ, i s-a repartizat un profesor de sprijin cu care învață alfabetul Braille, beneficiind de aparatura adecvată deficienței ei.

Reușește să acceseze strategii optime de coping cognitiv-funcțional și emoțional, manifestă toleranță crescută în fața notelor mici, îi acceptă necondiționat pe ceilalți, manifestă încredere sporită în forțele ei, se consideră suficient de bună, nu se mai evaluează global, ci contextual, își acceptă cu blândețe vulnerabilitățile datorate deficienței sale, nu se mai autoculpabilizează și nici nu mai învinovățește pe ceilalți pentru condiția ei și pentru toate stările emoționale dezadaptative. S-a îmbunătățit modul de percepție, raportare și comportament al mamei, care a conștientizat, pe parcurs, cât de important este suportul fizic, afectiv, social, medical, educațional și familial în evoluția și dezvoltarea armonioasă a fiicei sale.

Între timp, Eliza are companie: un frățior, căruia îi oferă toată afecțiunea și grija de care ea a fost privată din partea mamei, dar pe care a simțit-o din plin din partea tatălui și a bunicilor.

Se recomandă continuarea ședințelor de consiliere psihologică, o dată pe lună, pe problematica managementului emoțional.

BIBLIOGRAFIE

Ainsworth, M.D.S., Blehar, M.C., Waters, E. & Wall, S. (1978), *Patterns of attachment Hillsdale*, NJ Erlbaum.

Albișor, G., Ciuhan-Cucu, G.M., Mitrofan, I., G. Negreț, M., Olteanu, A., Stemate-Anghel, R., Veleanovici, A., Vladislav, E.O. (2014), *Copii și adolescenți probleme, tulburări, evaluare și intervenție psihoterapeutică*, Editura Sper, București.

Albulescu, I. (2014), *Pedagogii alternative*, Editura ALL, București.

Allport, G. (1981), *Structura și dezvoltarea personalității*, Editura Didactică și Pedagogică, București.

Ardelean-Gavrilă, M., Horvath, A. (2009), *Abuzul copilului*, Editura Mirton, Timișoara.

Bandura, A. (1963), *Behavior theory and identificatory learning*. American Journal of Orthopsychiatry, 33, 591-601.

Băban, A. (2011), *Consiliere educațională ghid metodologic pentru orele de dirigenție și consiliere*, Editura ASCR, Cluj-Napoca.

Begley, Sh., Davidson, R.J. (2012), *Creierul și inteligența emoțională*, Editura Litera, București.

Benga, O., Băban, A., Opre, A. (2015), *Strategii de prevenție a problemelor de comportament*, Editura Asociației de Științe cognitive din România, Cluj-Napoca.

Bocoș, M., Gavra, R., Marcu, S.D. (2008), *Comunicarea și managementul conflictului*, Editura Paralela 45, Pitești.

Bocoș, M. (2007), *Teoria și practica cercetării pedagogice*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj- Napoca.

Bocoș, M.-D. (coord), (2019), *Dicționar praxiologic de pedagogie. Volumul V: P-Z*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.

Bocoș, M. (coord.), Răduț-Taciu, R., Stan, C., Chiș, O., Andronache, D. (2016), *Dicționar praxiologic de pedagogie*, Volumul I: A-D, Editura Paralela 45, Pitești.

Bodea, R. (2010). *Insuccesul școlar și munca în străinătate. Practica în asistența socială*, www.teologie.central.ucv.ro.

Bolchiș, A.-G., Bocoș, M. (2019), *The Phenomenon Of Neglect In Gymnasium School Students. Particularities For Romania*, în The European Proceedings of Social & Behavioural Sciences EpSBS, editori Vasile Chiș, Ion Albulescu, Volume LXIII, ISSN: 2357-1330, The 6th International Conference „EDUCATION, REFLECTION, DEVELOPMENT”, 6th - 7th July, 2018, Cluj-Napoca, România, p. 18-24 (doi:<https://doi.org/10.15405/epsbs.2019.06.4>).

Bonchiș, E. (2011), *Familia și rolul ei în educarea copilului*, Editura Polirom, Iași.

Bowlby, J. (1969/1982), *Attachment and loss: Attachment*. New York: Basic Books.

Bowlby, J. (1973), *Attachment and loss: Separation*. New York: Basic Books.

Bowlby, J. (1980), *Attachment and loss: Loss, sadness, and depression*, New York: Basic Books.

Brazelton, B.T., Greenspan, S.I., (2013), *Nevoile esențiale ale copiilor*, Editura Trei, București.

Bronfenbrenner, U. (1979). Contexts of child rearing: Problems and prospects. *American Psychologist*, 34(10), 844-850. doi:10.1037/0003-066X.34.10.844.

Bronfenbrenner, U. (1977). Toward an experimental ecology of human development. *American Psychologist*, 32(7), 513-531. doi:10.1037/0003-066X.32.7.513.

Bulai, T. (2006). *Fenomenul migrației și criza familială*, Editura Lumen, Iași.

Campbell, Rose (2011), *Educația prin iubire*, Editura Curtea Veche, București.

Charuvastra, A., & Cloitre, M., (2008). Social bonds and posttraumatic stress disorder. *Annual Review of Psychology*, 59, pp. 301-328.

Chiș, V. (2005), *Pedagogia contemporană. Pedagogia pentru competențe*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.

Constantin, D.L. & colab. (2004). *Fenomenul migraționist din perspectiva aderării României la Uniunea Europeană*. București.

Constantin, M. (2004), *Maltratarea copilului între cunoaștere și intervenție*, Editura Lumen, București.

Cucoș, C. (coord.) (2009), Bălan, B., Boncu, Ș., Cosmovici, A., Cozma, T., Crețu, C., Dafinoiu, I., Iacob, L., Moise, C., Momanu, M., Neulau, A., Rudică, T., *Psihopedagogie pentru examenele de definitivat și grade didactice*, Editura Polirom, Iași.

Cună, L. (2010), *Familia și neglijarea copilului*, Editura Genessa, Craiova.

Deju, A. (2014), *Consecințele abandonului familial asupra dezvoltării psiho-sociale a copiilor*, Editura Rovimed Publishers, Bacău.

De Vries, A. C., Glasper, E. R., & Detillion, C. E., (2003). Social modulation of stress responses. *Physiology and Behavior*, 79, pp. 399-407.

Dombici, I., Ghinescu, M.C., Milea, Ș. (2002), *Abandonul maternal*, Editura Viața medicală românească, București.

Egami, Y., Ford, D.E., Greenfield, S.F., & Crum, R.M. (1996), Psychiatric profiles and sociodemographic characteristics of adults who report physically abusing or neglecting children. *American Journal of Psychiatry*, 153(7):921-8 (doi: 10.1176/ajp.153.7.92).

Gelder, M., Gath, D., Mayou, R. (1994), *Tratatul de Psihiatrie Oxford*, Editura Asociația Psihiatrilor Liberi din România, București.

Goleman, D. (2007), *Inteligența socială*, Editura Curtea Veche, București.

Goleman, D. (2008), *Inteligența emoțională*, Editura Curtea Veche, București.

Iluț, P. (2004), *Valori, atitudini și comportamente sociale*, Editura Polirom, Iași.

Ionescu, Ș. (2001), *Copilul maltratat. Evaluare, prevenire, intervenție*, Editura Fundația Internațională pentru Copil și Familie, București.

Iovu, M.B. (2008), *Conceptualizarea abuzului și neglijarii copilului în familie*, Editura Lumen, Iași.

Iucu, R.B. (2006), *Managementul clasei de elevi*, Editura Polirom, Iași.

Jennissen, Ch.-A., Evans, E., Oral, R., Denning, G. (2018), *Child abuse and neglect experts' determination of when a child being left home alone constitutes child neglect*, Proceedings from the 22nd Annual Injury Free Coalition for Kids® Conference: Forging New Frontiers: Moving Forward with Childhood Injury Prevention, Volume 5 Supplement 1 (<https://injejournal.biomedcentral.com/articles/10.1186/s40621-018-0144-0>).

Jigău, M. (2006), *Consilierea carierei. Compendiu de metode și tehnici*, Editura Afir, București.

Killen, K. (1996), *Copilul maltratat*, Editura Eurobit, Timișoara.

Kohn, A. (2013). *Parenting necondiționat. De la recompense și pedepse la iubire și înțelegere*, Editura Multimedia Est Publishing, București.

Kaplan, S.J., Sadock, B. (2017), *Comprehensive Textbook of Psychiatry*, Editura LWW; Tenth.

- Killen, K. (1998), *Copilul maltratat*, Editura Eurobit, București.
- Killen, K. (2003), *Copilăria durează generații la rând*, Editura First, Timișoara.
- Killen, H. (1991), *Abuse and Neglect*, The International Journal, v. 15 n. 3 p. 261-73.
- Labăr, A.V. (2008). *SPSS pentru științele educației*, Editura Polirom, Iași.
- Luca, C. (2014), *Expertiza psihologică a copilului abuzat/ neglijat*, Editura Hamangiu București.
- Lupașcu, D. (2005), *Dreptul familiei*, Editura Rosetti, București.
- Manole, D.M. (2011), *Rolul consilierului/ psihologului școlar în prevenirea și diminuarea abandonului școlar*, Editura Sedna Print, Câmpulung Muscel.
- Martin-Breen, P., & Anderies J. M., (2011). *Resilience: A Literature Review*. CUNY & Arizona State University.
- Mih, V. (2010), *Psihologie educațională. Volumul 2*, Editura ASCR, Cluj-Napoca.
- Miheț, E. (2006), *Efectele abuzului asupra reușitei școlare a elevilor de gimnaziu*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
- Mileer, A. (2016), *Pentru binele tău. Rădăcinile violenței în educația copilului*, Editura Herald, București.
- Mitrofan, I., Mitrofan, N. (1991), *Familia de la A... la Z*, Editura Științifică, București.
- Mitrofan, L., Sălăvăstru, D., Pânișoară, G. (2016), *Copilăria și adolescența. Provocări actuale în psihologia educației și dezvoltării*, Editura Polirom, Iași.
- Moalem, Sh. (2016), *Cum ne schimbă genele viața și viața, genele*, Editura Lifestyle, București.
- Muntean, A., Munteanu, A. (2011), *Violență, Traumă, Reziliență*, Editura Polirom, Iași.
- Muntean, A. (2013), *Adopția și atașamentul copiilor separați de părinții biologici*, Editura Polirom, București.
- Neamțu, G. (2003), *Tratat de asistență socială*, Editura Polirom, Iași.
- Olweus, D. (1993). *Bullying at School: what we know and what we can do*, Oxford, Blackwell.
- Ong, A. D., Bergeman, C. S., Bisconti, T. L., Wallace, K., (2006). Psychological resilience, positive emotions, and successful adaptation to stress in later life. *Journal of Personality and Social Psychology*, 91, pp. 730-749.

Pescaru, G. (2013), *Influențe negative ale neglijării și abuzului asupra copiilor*, Editura Larisa, Câmpulung Muscel.

Popescu, R. (2017), *Atașament versus Abandon. Rolul asistentului social în prevenirea abandonului copilului*, Editura Tritonic, București.

Racu, I., Verdeș, A. (2009), Dezvoltarea afectivității la preadolescenții educați în situații sociale de dezvoltare diferite. În revista *Psihologie, Pedagogie Specială, Asistență Socială*, nr. 4 (17), Chișinău.

Rădulescu, S.M. (2010), *Sociologia devianței și a problemelor sociale*, Ed. Lumina Lex, București.

Roth-Szamoskozi, M. (1999), *Protecția Copilului-Dileme. Concepții și metode*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.

Rygaard, N.P. (trad.) (2011), *Tulburările severe de atașament în copilărie*, Editura Polirom, Iași.

Sadock, B., Sadock, V. (2007), *Manual de buzunar de psihiatrie clinică*, Editura Medicală, București.

Sălăvăstru, D. (2004), *Psihologia educației*, Polirom, Iași.

Schumacher, J.A., Smith Slep, A.M. and Heyman, R.E. (2001) Risk Factors for Child Neglect. *Aggression and Violent Behavior*, Volume 6, Issue 2-3, pp. 231-254 ([http://dx.doi.org/10.1016/S1359-1789\(00\)00024-0](http://dx.doi.org/10.1016/S1359-1789(00)00024-0)).

Silammy, N. (2009), *Dicționar de psihologie*, Editura Univers Enciclopedic Gold, București.

Smit, B., & Wandel, J., (2006). Adaptation, adaptive capacity and vulnerability. *Global Environmental Change*, 16, pp. 282-292.

Stănculescu, E. (2015), *Managementul stresului în mediul educațional*, Ediția a II-a, revizuită și adăugită, Editura Universitară, București.

Stein, S.J., Book, H.E. (2007), *Forța inteligenței emoționale*, Editura Allfa, București.

Șchiopu, U., Verza, E. (1981), *Psihologia vârstelor*, Editura Didactică și Pedagogică, București.

Șoitu, L. (2013), *Salvați copiii de abandon și neintegrare. Ghid de bune practici*, Editura Institutul European, Iași.

Triff, Z. (2016), *Abuzul supra copiilor și tinerilor. Studii exploratorii și cazuistice*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.

Țiulescu, L.N. (2013), *Abandonul școlar în România*, Editura Pro Universitaria, București.

Veleanovici, A. (2016), *Abuzul și neglijarea copilului*, Editura Psy, București.

Vrășmaș, E. (2014), *Educația timpurie*, Editura Arlequin, București.

Walker, B.H, Holling, C. S., Carpenter, S.R., & Kinzig, A., (2004). Resilience, adaptability and transformability in social-ecological systems, *Ecology and Society*, 9(2):5.

Wilks, F. (2003), *Transformarea sentimentelor*, Editura Curtea Veche, București.

Young, K. (2016). *Building Resilience in Children* (www.heysigmund.com).

Zidărescu, M. (2009), *Rolul familiei, comunității și al mediatorului școlar în combaterea absenteismului școlar, a abandonului școlar și a delincvenței juvenile la copiii de etnie rromă*, Iași.

*** *Cartea Albă a Copilului* (1998), Editura Rosetti, București.

*** Child Welfare Information Gateway, (2008), *Effects of Maltreatment on Brain Development*.

*** Brooks-Gunn, J., Duncan, G.J. (1997), *The effects of poverty on children*, *The Future of Children*, 7 (2), pp. 55-71.

*** *Copilul abuzat și neglijat în România*. Studiu național 2000, Agenția Națională pentru Protecția Copilului și Adopție, Banca Mondială, Organizația Mondială a Sănătății, București, 2002.

*** Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, ratificată prin Legea nr. 18/1990, republicată în Monitorul Oficial al României, Nr. 314/13 iunie 2001.

*** *Distribuția copiilor abuzați în funcție de tipul de abuz și de confirmarea sau infirmarea cazurilor sesizate*. ANPDC, trimestrul I, 2007, raport de cele 47 de Direcții Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului.

*** DSM-IV-TR.

*** Ferrara, Pietro (2010), *Child abuse and neglect: psychiatric and neuro-biological*.

*** Legea nr. 272/ 21.06.2004, republicată, privind protecția și promovarea drepturilor copilului, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 159/ 05.03.2014.

*** Morrongiello & Schell, 2010, Peterson și colab., 1993; Schwebel & Bounds, 2003; Connor & Wesolowski, 2003; Farah și colab., 1999; Hardy, 2002; Hardy, 2003; Jackman și colab., 2001 (<https://injejournal.springeropen.com/articles/supplements/volume-5-supplement-1>).

*** *National Institute of Child Health*, 2005.

*** *Noul Cod Penal și Noul Cod de Procedură Penală*, Editura Universul juridic, București, 2014.

*** Ordinul Ministerului Muncii, Solidarității Sociale și Familiei nr. 177 din 16 decembrie 2003 privind aprobarea standardelor minime obligatorii pentru telefonul copilului, standardelor minime obligatorii privind centrul de consiliere pentru copilul abuzat, neglijat și exploatat, precum și a standardelor minime obligatorii privind centrul de resurse comunitare pentru prevenirea abuzului, neglijării și exploatării copilului.

*** *Organizația Salvați Copiii*, 2010 (<http://www.salvaticopiii.ro/>).

*** *Parlamentul României, Legea nr. 272 din 21 iunie 2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului*, art. 89.

*** *Revista Rețelei Naționale pentru Prevenirea abuzului și neglijării copilului* (2011), „Copiii și trauma”, Nr. 30-31.

*** *Revista Rețelei Naționale pentru Prevenirea abuzului și neglijării copilului* (2010), „Copiii de azi sunt părinții de mâine. Adolescența. Perspective în societățile de schimbare”, Nr. 26.

*** Sedlak, A.J., Broadhurst, D.D. (1996), *The third national incidence study of child abuse and neglect US Department of Health and Human Services*, Washington, DC.

*** Trocm, J.N., Wolfe, D.A. (2001), *Child maltreatment in Canada selected results from the Canadian Incidence Study of Reported Child Abuse and Neglect Minister of Public Works and Government Services Canada*, Ottawa. Sage Publications. London.